

KULTÚRA

ROČNÍK VIII. – č. 20

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

30. NOVEMBRA 2005

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 20 Sk

Snímka: Teodor Križka

MIKULÁŠ KASARDA

Z lásky do lásky

*Z lásky do lásky,
z útoku do útoku,
zo smútku do smútku.*

*Niet ticha na svete, ach,
nikdy niet a niet,
niet ani minútku.*

Z lásky do lásky

*a v mukách do múk.
Náš osud obesenca.*

*Ty, básnik prekliaty,
ber znovu lýru do rúk
z tiem pohrebného venca!*

*Z lásky do lásky, z úzkosti do úzkosti
a v spoved' zo spovede.*

*Ty, básnik presvätý,
pozbieraj ľudské kosti
a dávaj odpovede!*

Slovensko má viacero hodnôt, ktoré ho oprávňujú nazývať sa veľmocou. Poukážem tu iba na jednú. Považujem našu krajinu za básnickú veľmoc. Nemám pritom na mysli iba zlatý a strieborný vek slovenskej poézie, ale aj súčasnú literatúru, ktorá sa z nepochopiteľných príčin ocitla na periférii spoločenského záujmu. Zdá sa, že poézia sa nedá speňažiť, naopak, na jej sprostredkovanie treba dotáciu, preto v liberálnom trhovom hospodárstve iba učupená v kúte ticho sedí.

Považujem za hazard, ba poviem expresívnejšie - považujem za zločin ignorovať tenkú kultúrnu vrstvu, do ktorej sa obliekol človek, aby nebol nahý, aby nebol zarastený srst'ou ako zvierat, ale aby bol hodný zrak, že je človekom, teda jedinou bytosťou vo vesmíre, ktorá si je vedomá sama seba a je schopná poznávať a pokúšať sa odpovedať na ontologické otázky.

Popri náboženstve je umenie osobitným spôsobom (seba)vyjadrenia. Básnické vnímanie skutočnosti okolo nás, teda ako vraví exilový básnik Karol Strmeň, schopnosť vteľovať slovo do znaku, patrí minimálne k takým podstatným veciam ako schopnosť vynachádzať

Ja malý básnik som

TEODOR KRIŽKA

vakcíny proti ničivým vírusom. Skutočná báseň, ktorá nie je iba prostým popisom viditeľného, ale má schopnosť čítať takzvané „zrkadlo“, teda z tajomstva, z podstaty, z toho, čo je bežnému človeku neviditeľné, podľa môjho presvedčenia nemá v úsilí o poľudštenie človeka a o ochranu humanity alternatívu. Potom báseň je akousi liturgiou, kde sa síce nepremieňa víno na krv a chlieb na telo, no premieňa sa mlčanie, ticho, prázdnota na Slovo, Logos, čo v gréčtine značí aj „slovo“ aj „skutok, čin“.

Nemusi každý z nás byť básnikom, aby bolo ľudstvo vo všeobecnosti ľudskejšie, múdrejšie, kultivovanejšie. Na to potrebujeme iba tých niekoľko skutočne povolaných a tak trochu vyvolených, ktorí sa pustia do strmých skalných útesov a často bez istenia za nás všetkých zdolávajú vrcholy ducha. Vďaka ich talentu a výsledku práce sa stávajú bohatšími.

Ale prečo to vlastne hovorím? Hovorím to preto, aby som podčiarkol závažnú skutočnosť, ktorú mnohí vôbec nevnímame, že v rovnakom čase, keď my podliehame dobovým módam a životným trendom, keď sa túžime stať tzv. celebritami a vidieť sa v spoločnosti smotánky, v tom istom čase, keď s obdivom mrháme čas na televízne reality show a pod., medzi nami žijú a tvoria mimoriadne citliví a niekde v hĺbke duše morálne obdarení ľudia, povolani ku kráse a ľudskej rýdzosti.

Básnikom sa nikto stať sám od seba nemôže. Básnik sa básnikom rodí.

Ako ekológ, ktorý s transparentom vylieza na chladiacu vežu atómovej elektrárne, aby upozornil na nebezpečenstvo jadrových technológií, básnik obrazne vylieza na vežu nášho úpadku a doširoka rozpriahnutými rukami gestikuluje niečo veľmi závažné o sebe a o nás samých.

Jednoducho básnik, ak je naozaj básnikom, je hrdinom svojho času, či sa o ňom vie alebo nie, či sa cení alebo ním pohádza, lebo skutočný básnik naozaj predbieha svoj čas. Ako vravievala ruská poetka Marina Cvetajevová, ľudia vnímajú umenie o epochu pozadu.

Médiá si všimli kadečo, pravdivé, no najmä nepravdivé. Ale to, že sa napr. v Sečovciach na východnom Slovensku dožil životného jubilea skvelý básnik a vynikajúci pedagóg, jednoducho jedinečný človek Mikuláš Kasarda, to ušlo väčšine. Jeho básnická tvorba je mi veľmi blízka. Abstraktný úvod som zvolil preto, aby som nepokúšal pokorné a skromné srdce básnika, ale aby som o ňom hovoril cez univerzálnu predstavu o básnikovi ako takom.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Vyhlasenie Konferencie biskupov Slovenska k sociálno-ekonomickej situácii

Viaceré hodnotiace správy hovoria o pozitívnom vývoji ekonomiky našej krajiny, z čoho sa tešíme. Ako biskupi sme v bezprostrednom kontakte s veľmi širokou škálou obyvateľov Slovenska. Celkovú sociálno – ekonomickú situáciu, žiaľ, vnímame ako znepokojujúcu, čo nás vedie k zverejneniu nasledujúceho vyhlásenia. Rýchlo rastúce štvrte luxusných vil okolo väčšiny našich miest a zároveň vzrastajúci počet chudobných sú ilustráciou našej situácie: bohata sa stávajú čoraz bohatšími, chudobní stále chudobnejšími. Je to jav spojený s ekonomickou globalizáciou. Ak sa súčasne nešíri aj globalizácia solidarity, spoločnosť sa ocitá vo vážnej kríze.

Sme si vedomí, že riešenie sociálnej a ekonomickej situácie je najmä v rukách verejných autorít, ktoré čelia širokej škále problémov. Politikov, rozhodujúcich o legislatívne vyzývame, aby si za základné kritérium brali dobro väčšiny obyvateľov a nie elitných skupín. Tiež nemožno nad spoločenské dobro povyšovať ciele krátkodobých politických zoskupení. Princíp solidarity, ktorý hlása aj skúsenosťou overená sociálna náuka Cirkvi, vnímame ako optimálne riešenie medzi extrémnymi modelmi sociálneho štátu alebo neľútostného pragmatického kapitalizmu.

Chceme varovať aj pred uprednostňovaním kritéria rýchleho ekonomického zisku. Ak sa neinvestuje do vzdelania, výchovy, kultúry, zdravotníctva a sociálnej starostlivosti – ak sa aj tieto oblasti stávajú sférou privátneho podnikania – prinesie to dlhodobé následky morálneho a kultúrneho úpadku, ktorý je v konečnom dôsledku pre spoločnosť aj obrovskou finančnou záťažou. V tomto súvisle apelujeme aj na príslušné orgány, umožňujúce komerčným médiám morálne zamorovať verejný priestor, aby postupovali rozhodnejšie pri obrane základných mravných hodnôt. Práve poctiví občania dopĺňajú morálne a finančne na deštruktívny vplyv takýchto programov, ktorý sa prejavuje v oslabovaní rodiny, šírení násilného správania a neraz sú priamym návodom na kriminalitu a nepoctivý život.

Tým, čo sa rozhodli v neľahkých podmienkach konkurencie spravodlivo podnikáť, vyslovujeme obdiv a uznanie. Vytvárajú aj pre iných pracovné príležitosti a šíria nádej. Tým, ktorým sa pri

podnikaní neprímerane rýchlo rozrastá súkromný majetok a sociálnu situáciu zneužívajú na tlak pracovať za minimálnu mzdu, ktorú neraz ani nevyplácajú, pripomínáme, že takýto prístup bol vždy považovaný za hriech, volajúci do neba.

Vnímame ako krivdu páchanú na značnej časti obyvateľstva, ak sa odmietanie zodpovednosti spoločnosti za jednotlivca najčastejšie zdôvodňuje poukazovaním na sociálne skupiny s trvalo stratenými návykmi pracovať. Popri nich tu je veľká skupina ľudí s ochotou pracovať, ktorá nenachádza možnosti. Neraz však súčasná situácia spôsobuje, že je výhodnejšie byť nezamestnaný (nedostatok spojov, cena cestovného atď.). Poukazujeme aj na alarmujúci jav rastu počtu pohostinstiev, barov a podobných zariadení aj v oblastiach s vysokou nezamestnanosťou, kde sa nekontrolovane šíri alkoholizmus ničiaci rodiny. Poukazovaním na sociálno-ekonomickú situáciu nechceme ako duchovní pastieri vstupovať do straníckej politickej agendy. Cítíme sa však zodpovední zaujať postoj k tejto vážnej sociálnej situácii.

Cirkev, okrem poukazovania na kritériá spravodlivej sociálnej politiky, prispieva v tejto oblasti najmä charitatívnou službou. Tým však len zmierňuje najvypuklejšie nedostatky. Svojich kňazov, rehoľníkov, laické hnutia a veriacich aj touto cestou vyzývame k ešte väčšej obetavosti, záujmu a vynaliezavosti v odstraňovaní hmotných a morálnych bied. Zbierky, charitatívne podujatia, ale aj návšteva chorého či opusteného, praktická pomoc pri hľadaní zamestnania, lekárskeho ošetrovania sú len niektoré prejavy sociálnej lásky, ktorá je vynaliezavá.

Okrem toho Cirkev ponúka motívy nádeje, duchovný zmysel práce a svojou pastoračnou službou liek na mnohé morálne problémy manželstva, rodiny, výchovy, staroby, samoty, ktoré popri neľahkej ekonomickej situácii sú problémom života našej spoločnosti. To je osobitný vklad, ktorým Cirkev prispieva k dobrému spolužitiu všetkých obyvateľov našej krajiny. Na záver vyslovujeme prianie i nádej, že spoločným úsilím dosiahneme súlad medzi pozitívnymi ekonomickými ukazovateľmi a údajmi o spokojnosti obyvateľov našej krajiny.

Biskupi Slovenska
Donovaly 9. 11. 2005

Zápas o slobodu

Vyhlasenie k výročiu pádu totality

17. november si aj tohto roku pripomíname ako sviatok boja za slobodu a demokraciu. Tento boj sa uskutočňoval šesť rokov proti totalite a násilniu nacizmu cez druhú svetovú vojnu, potom ešte trápnejšie v čase pokoja štyridsať rokov za útlaku komunizmu. V Nitre v predvečer tohto sviatku 16. 11. 2005 bude pred budovou Mestského úradu odhalenie „Pamätníka obetiam komunizmu“.

Pamätník bude mať podobu otvorenej knihy, ktorú je potrebné stále mať pred sebou a stále ju čítať. Pre uchovanie živej pamäti toho, čo slovenský národ v druhej polovici 20. storočia prežil ako ostrasú skutočnosť svojho života a svojich dejín. Hlavným iniciátorom a organizátorom postavenia tohto Pamätníka je mesto Nitra na čele s primátorom a prostredníctvom viceprimátora Ing. Františka Baláza, a to v spojení s predstaviteľmi NR SR, ktorí prejavili veľký záujem o toto dôstojné podujatie. Pamätník odhaľujú spolu Mesto Nitra, „Zväz protikomunistického odboja“ a „Konfederácia politických väzňov. No Pamätník sám vyjadruje ešte širší záber a je venovaný všetkým obetiam komunizmu, ktorých boli popri väzňoch ďalšie desaťtisíce. Je dobré, že Pamätník je spoločným dielom dvoch najvýznamnejších organizácií bojovníkov za slobodu a dôstojnosť človeka a národa. Kedysi spoločne zápasili o slobodu proti zločinným totalitným vládam, dnes majú spoločne získanú slobodu chrániť a rozvíjať pre dobro nás všetkých.

Pri tejto príležitosti je potrebné nahlas povedať, že násilie, útoky a prenasledovanie pocítili tisíce príslušníkov národa, tak naši sedliaci ako naši vysokoškolsky vzdelaní ľudia, no ateistický režim najviac útočil na veriacich, na ich inštitúcie, a väznil a týral tak veriacich otcov a matky ako kňazov a biskupov, ba celé ustanovizne kresťanských cirkví. Začalo to likvidovaním cirkevných škôl, vydavateľstiev, potom v Barbarskej noci likvidovaním všetkých, stáročných kláštorov, likvidovaním seminárov a gréckokatolíckej cirkvi a divadelnými súdnymi procesmi s veriacimi, kňazmi a biskupmi, ktorí boli odsudzovaní na dlhé roky väzenia či na nútené práce ako otroci.

Proti surovému násilniu ateistického prenasledovania sa však vzopreli tisíce najmä mladých ľudí, študentov univerzít a gymnázií, a to vydávaním samizdatov, organizovaním stretnaní v bytoch, na chatách v lesoch a horách, podpisovými akciami, účasťou desaťtisícov na púťach v Marianke, na Velehrade, v Levoči a v Nitre i mohutnou sviečkovou manifestáciou modlitieb pred Národným divadlom. Ateistická surová moc nebola vstave odolávať toľko mohutnému odporu veriacich.

Roku 1989 sme sa dozili konečne slobody. Máme ju už 16 rokov. Túto slobodu je potrebné stále očisťovať, zdokonaľovať, chrániť a rozvíjať, a to spoločným solidárnym pôsobením na celom Slovensku, vo vedomí veľkej zodpovednosti za naše deti, mládež, rodiny, národ, a to tak pred dejinami ako hlavne i pred tvárou Božou.

KARDINÁL JÁN CHRYSOSTOM KOREC

(Dokončenie z 1. strany)

Mikuláš Kasarda je totiž jeden z tých nepodkupných autorov, ktorí desiatky rokov bez nároku na odmenu prenášajú púšťou tohto času archu krásy, pravdy a lásky. Ba je od mnohých, všeobecne známych a azda slávnejších, hádam aj väčších, lebo pre svoju slávu neurobil nijaký kompromis so svedomím a ani s vedomím pravdy a krásy. Dalo by sa povedať, že svojou tichou zaťatosťou urputne ľahal káricku toho Slovenska, ktoré možno považovať za lepšie a krajšie.

Keď som čítal Kasardovu báseň Balada o slepom koníkovi, ktorý sa aj po predaji do inej dediny poslepiacky vrátil domov, našiel som hádam najpriliehavejší obraz o vnútornom programe a ustrojení básnika.

A k tejto balade možno priradiť aj iné básne, napr. tú nazvanú skromne, až úradnícky Zo životopisu.

„Ja malý básnik som.

Skromné sú moje verše na obyčajnú plodnú skúpo obsypaný strom.

No cit je v nich, čo nezamrzí.“

I tu je kľúč k programu Mikuláša Kasardu, k programu, ktorý nechce vytýčať z radu eskamotérstvom fráz a slovných hračiek, ale hĺbkou citu, jeho autenticitou, jeho presvedčivosťou.

Ale tento tichý majster formálne vybrúseného verša, prirodzeného, nenásilného rýmu, ktorý v básni sedí ako uholný kameň, má aj väčšiu guráž, keď v básni Som ten, ktorý netlieska, zaujme omnoho razantnejšie stanovisko, ako by sme to od neho čakali. A keďže tu Kasarda naozaj prehovára nielen za seba a zo seba, ale najmä do nás, dovolím si ju zacitovať celú:

Som ten, ktorý netlieska,
keď vybuchujú balóny fráz,
a netlieskam, i keď som dojatý
a v oku zdržujem slzu
a pod kožou sa šteňatá mrazu
sťa elektrina kľžu.

Cítim sa ako hosť načierno,
ktorému chýba pas.

Nenávidím tie tváre znalecké a vznešené,
s ktorými voňavi sadajú vo svoje lôže.

Ja malý básnik som

Preto ma pleskot ich dlani
uráža a nepremôže,
i keď ma uchvátí zo scény umenie.

Možnože je to iba priveľký, nezdravý stud,
možnože nechcem narušiť
zážitok vo svojom srdci,
lež nikdy nechcem byť tiež taký tleskajúci,
čo kvety rozsieva a potom začne plúť.

Počujete tú mužnosť, tú zásadovosť, to hrdinstvo, to echo časov dávno minulých? A počujete tú nadčasovosť? Akoby tu tento krehký a jemný človek opäť obrazne buchol pásťou do stola a poukázal na potrebu charakteru aj v dnešnej, chaosom tak rozleptanej dobe.

A opäť ponad čas akoby k nám súčasníkom už dávno pred rokmi hovoril básnik v básni Z lásky do lásky (pozri báseň na titulnej strane). Báseň napísaná roku 1943 by mohla byť uverejnená na titulných stranách našich súčasných časopisov a bola by o dnešku, nie o apokalypse Druhej svetovej vojny.

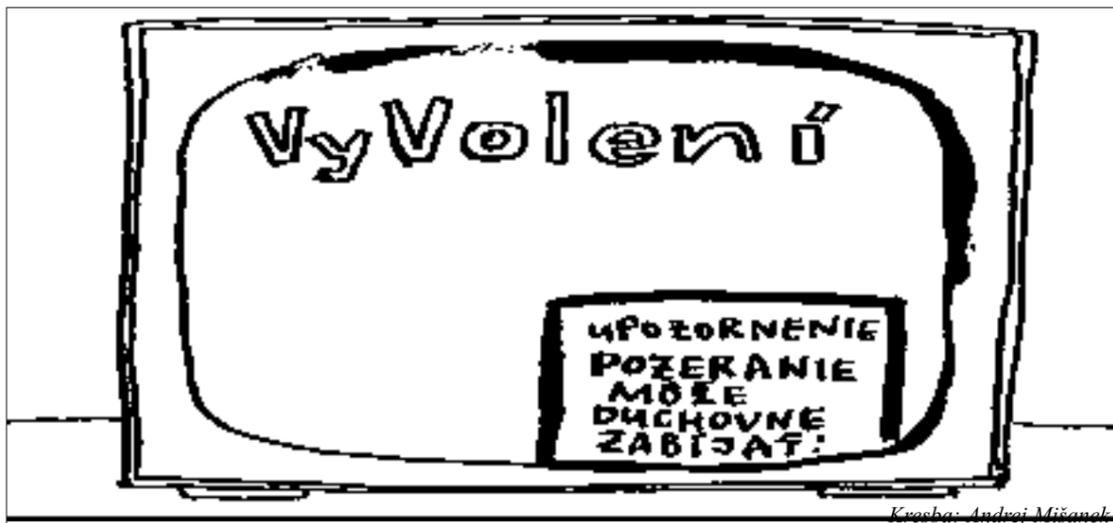
Veľa sa hovorí o tom, ako Mikuláš Kasarda zostal verný Zemplínu, jeho charakteristickým obrazom a pod. Nebudem to vôbec vyvracať, iba podotknem, že rodný kraj je kulisou poézie vari každého básnika a Zemplín bol rovnako blízky aj iným autorom. Zemplín v Kasardovej poézii je však univerzálnou krajinou. Podstatnejšie sa mi na ňom vidí to, že svojou krásou, svojimi vôňami iba dotvára všeobecne platnú múdrosť, aktuálnu aj ďaleko za jeho hranicami, ba kdekoľvek vo svete. Nakoniec, Zemplín pre samého Kasardu vôbec nie je ďaleko od Kraskových symbolizujúcich topoľov, ba ani od baudelaierových oblakov či od horúčavy v obrazoch Vincenta van Gogha. To bratstvo v hĺbke poznania a krásy samo osebe svedčí, že Kasardov Zemplín je viac ako iba rodný kraj, na ktorý by priemerný básnik porozvešľával idylické obrazy. V Kasardových veršoch to podobne zázračným spôsobom zmyslovo konkrétne vonia, spieva, zvoní ako napr. v

Moussonových olejomalbách, ale konkrétne veci, konkrétna krajina, konkrétna rieka je o rozmer bohatšia, lebo básnik ju vie urobiť univerzálnou. Prosto Mikuláš Kasarda do básne osídlenej do rodného kraja nastáhoval celú básnickú skúsenosť modernej poézie a naopak, nádhre modernej estetiky požíal kabát tradičnej zemplínskej krajiny, aj keď je zavše skeptický, keď si takmer jóbovsky povzdychne: „Odhodit flintu do žita / jak verše, ktoré nikto nečíta?“ Vie si vôbec niekto predstaviť väčšiu bolesť pre básnika, ktorý básne trhá ako kusy živého mäsa, aby nimi krmil bájneho vtáka, na chrbte ktorého sa dá doletieť k skutočným výšinám? Počujete tú bolesť vyslovenú napr. v závere básne Maturity, ktorá je zasa viac ako o opise osobného životného údelu pedagóga? I škola, rovnako ako Zemplín, je iba pozadím na vyslovenie podstatného o nádhre i tragédii ľudského osudu: „Dnes večer na bankete / či zajtra ku ránu / navždy sa rozídeme / ako dym dohánu. // I moje srdce dymí / smútkami v úsvite / vašimi tridsiatimi / klincami pribité.“

Ale dost' pitvania básne, ktorej najhľbšou interpretáciou je vždy predsa len báseň sama. Týmto poznámkami som v stručnosti chcel prispieť k upozorneniu súčasníkov, že tento čas sice opustil krásu, ale zato krásu neopúšťa tento čas, že napriek všetkému, čím sme odkázaní prejsť ako ďalším zastavením ľudskej i národnej kalvárie, medzi nami stále žijú naozajstní vyvolení, ktorí na rozdiel od tých z reality show berú smrteľne vážne svoje poslanie ako poslanie rozmnožovať zverené talenty, lebo z týchto talentov nie „veľký brat“, ale skutočný Hospodár, až pride čas, bude pýtať odpocet.

Prihovor odznel na úvod akadémie usporiadanej Gymnáziom v Sečovciach 16. novembra 2005 na počesť 80. narodenin významného rodáka Mikuláša Kasardu

TEODOR KRÍŽKA

Kresba: Andrej Mišanek

Všimli ste si, ako sa v poslednej dobe rozširuje trend podliehania vlastným želaniam a slabostiam? Pripadne vytvárania si ďalších, na ktoré človek predtým možno ani nepomyslel. Napríklad pozeranie istých programov...

Medzitým všetci tí, o ktorých môžeme povedať, že tvorili históriu – objavovali nové územia, nové technológie, vytvárali gramatiky, prekladali knihy, vytvárali štáty – to všetko boli ľudia nezvyčajnej vnútornej sily - mnisi, vojaci alebo prinajmenšom osoby, ktoré museli prekonať v predchádzajúcom živote veľké prekážky – ľudia možno nie vždy s mimoriadnou odvahou a pevným zdravím, ale vždy so železnou vôľou, schopní prekonať sami seba. Ísť za tým, čo bolo pre nich posvätné. Skrátka - boli subjektmi diania. Človek, ktorý prehrá boj so samým sebou – automaticky sa posúva do klubu permanentných porazených. Inak povedané - môže vystupovať iba ako objekt. Rolu subjektov zoberú na seba iní.

Striptér môže mať viac svalov ako povedme výsadkář, ale v osobnom súboji na smrť jeho šance sú nulové, predovšetkým preto, že „odborný profil“ nedovolí. Jeho skleslý duch nemá na to, aby dosiahol víťazstvo. Aký to všetko má vzťah k našej súčasnej realite? Priamy. Spoločnosť sa môže rozvíjať iba ak sa skladá z ľudí, ktorí sú schopní tento roz-

voj zabezpečiť – teda byť subjektmi diania. Teda tími, ktorí sú ochotní ísť za niečím, odriekať si a prekonávať samých seba. Je absolútne jedno, v akej dobe žijú a kde. Generácia vychovaná na reality show, hlavným problémom ktorej bude vyhľadávanie slasti, uspokojovanie istého druhu potrieb, apriori subjektom byť nemôže. Bude tým objektom. Biologickým materiálom.

Samozrejme, vždy sa nájde skupina ľudí nespokojná s takýmto životom, ale buď sa stanú outsidermi, alebo budú musieť „kráčať s davom“, alebo budú zverbovaní radikálnymi (napríklad novodobými fašistickými) hnutiami, ktoré šikovne zneužívajú mládežnícky maximalizmus v podmienkach bezduchej masovej kultúry a duchovnej prázdnoty. „Kultúra smrti“ a „masová WC – pop – corn – kultúra“ tak vytvoria zvláštnu symbiózu.

Preto, ak sa chceme vyhnúť v budúcnosti takémuto bezútešnému stavu – musíme nájsť spôsob, ako presadiť tradičné hodnoty v modernom svete (a v nijakom prípade nepokúšať sa robiť z mladých ľudí starcov!).

Podchytiť mladú generáciu, presvedčiť ju, že byť subjektom je oveľa lepšie ako objektom. Ťažšie - to áno, a ešte ako! Ale aj tak...

ROMAN ZAGORA

Subjekty a objekty

Kto je Bc. Martin Herzán? Univerzitne vzdelaný riaditeľ Európskej únie pre ľudské práva, člen výboru Rady vlády ČR pre ľudské práva, komisár pre ľudské práva pri International Commission of Conscience, spisovateľ, autor 6 kníh, vrátane slávnej knihy literatúry faktu Totalitná svetovláda, vydanéj knižne r. 2000. Pre naliehavosť obsahu článok výnimočne uverejňujeme v pôvodine, aby sme časom potvrdili na preklade neoddaľovali jeho sprostredkovanie čitateľom. Publikovaním tohto materiálu nechceme vyvolávať paniku, ale prebudiť spoločnosť, aby prestala podliehať „uspávacej“ taktike médií, ktoré podhadzujú obyvateľstvu namiesto skutočnej pravdy pseudoaféry a rozličné hry. Súčasnej spoločnosti totiž hrozí, že sa vzdá sebakontroly a prenechá správu verejných vecí podivným skupinkám, pre ktoré sú napr. voľby iba smiešnou hrou na demokraciu.

V poslednej dobe média ve svete začínajú informovať o nelegálnych a tajných väznicích a internačných táborech zribovaných vládou USA na svem území a na území cizích štátov po celom svete. Skutočnosť je taková, že tieto koncentračné tábory existujú po celom svete již od konce 2. svetovej války. Osobně jsem o těchto zvěstech veřejně informoval již v roce 2000 ve své knize „Totalitní světovláda, - zřejmě jen málokdo uvěřil. Dnes se ukázala pravda. Pojďme si ale říci hlubší pravdu než jen tu, která se omílá na stránkách posledních výstřků novin.

Pojďme si tedy nyní říci pravdu o světové, plánované ztrátě svobody a hlavně o budování novodobých vládních koncentračních táborů ve světě.

Pakliže jste si mysleli, že s fašistickým Německem a 2. světovou válkou padl i poslední koncentrační tábor v dějinách, tvrdě byste se mylili. Ne, nehovořím nyní o dnešních totalitních nebo zaozálých státech Afriky nebo Asie, kde jsou koncentrační tábory a nelidské zacházení už tak vžitě, že jsou oběťmi běžně brány jako výkonné úřady státu. Nyní hovořím o budování nových koncentračních táborů v USA, Velké Británii, Austrálii, Německu a dalších demokratických státech a řekneme si i o budování tajných koncentračních táborů v Čechách od 80. let.

Vraťme se ale nejdříve do historie. Po 2. světové válce a projektu americké vlády „PAPER CLIP“, přešli bez potrestání pod velení americké vlády špičkoví němečtí vědci, vysocí důstojníci i lídři koncentračních táborů, aby pokračovali ve své práci pro vládu USA. Nešlo přitom jen o pokračování vědeckých výzkumů v oblasti zbrojení a technického pokroku, ale pokračovali i v nelidských pokusech na lidech. A zřejmě se nehodlali zřít ani pod novou vládou ani svých snů o ostatných drátech.

Prakticky ve všech amerických vojenských agresích proti nevinným státům od 50. let, vždy se v prvé řadě po vstupu amerických vojsk na jejich suverénní území, zřizovaly koncentrační tábory pro předem vládou USA vytípané jedince a skupiny, které by mohly klást nenásilný ideologický odpor americké okupaci.

Můžeme si vzpomenout na válku ve Vietnamu, kde od roku 1961 plánovala USA zřít 11.000 koncentračních táborů, kam chtěli přesunout a ideologicky „vyčistit“, 90 procent celého národa. Nakonec se jim podařilo zřít ve Vietnamu pouze 44 koncentračních táborů, kde byli zadržováni neviní civilní vietnamští občané, nelegálně věznění, mučení a byly zde páhány podobné lékařské pokusy na lidech jako za II. světové války. Ředitel vládní CIA, William Colby, přiznal, že v rámci projektu „PHOENIX“, bylo v těchto koncentračních táborech vládou USA zabito 20 587 vietnamských civilis-

tů a mnozí byli přitom zneužíváni i pro lékařské pokusy. USA nemá v těchto věcech fašistickému Německu opravdu co vyčítat. Jenže stejné scénáře americké zahraniční a vojenské politiky se týkají desítek suverénních států. Například v Panamě v prosinci 1989 vtrhli američtí vojáci svrhnutou nepohodlnou vládou už se seznamem osob ideologicky nevhodných, které pochytili a uvěznil v koncentračních táborech bez jakéhokoliv obvinění nebo soudu. Celkem bylo internováno 7 000 občanů Panamy, z nichž je dodnes mnoho nezvěstných.

Ale to jsou případy koncentračních táborů, které vláda USA zřizovala v rámci svých vojenských agresí, přestože se týkaly civilních osob v daných státech.

Ale nyní pojďme do aktuální současnosti a podívejme se na úspěšné snahy vlády USA, zřizovat na svem území novodobé a obrovské koncentrační tábory (nikoliv věznic). Jsou to skutečné koncentrační tábory se vším všudy a vláda USA je postavila i pro své vlastní občany, kteří jsou klasifikováni jako ideologicky

MARTIN HERZÁN

Keby to radšej bola lož!

Vyjadrenie Bc. Martina Herzána k aktuálnej problematike tajných a nelegálnych väznic a internačných táborov USA vo svete

nehodní, ať už proto, že jsou ochránci lidských práv, odpůrci vlády, křesťané nebo barevní občané. Jde o koncentrační tábory pro lidi, kteří by mohli dělat problémy v době přebírání moci v USA pod diktát světovlády. Tyto donedávna přísně utajované zařízení jsou právně ošetřena, že do nich může přijít skutečně kdokoliv se vládě znelíbí, dokonce bez soudu a na neomezenou dobu. Počítá se zde i s fyzickými likvidacemi. Stěžejní právní úpravy pro tuto činnost přišly z nejvyšších míst USA v roce 1994. Ale jistě Vás zajímají fakta, tady jsou.

První koncentrační tábory se začaly v USA budovat pro vlastní občany již v 50. letech. Postupem času vznikaly další a další, už tehdy šlo o přísně tajný projekt vlády USA a dlouho se jej dařilo také tajit před veřejností. Přeskočme pár let a podívejme se na první akce... Federální policie FBI prováděla nezákonné operace, které měly název „NEVOD“. Tímto kódovým názvem se též označovali všichni nepohodlně smýšlející občané v USA. Ti byli vládou vedeni v evidenci jako adeпти případného transportu do připravených koncentračních táborů v případě občanských nepokojů. Do těchto koncentračních táborů byly vládou násilně umístovány svého času především američtí vojáci a občané, kteří odmítli jít bojovat do vietnamské války. Jejich přesvědčení nezabíjet z nich učinilo v očích vlády rázem sabotéry a největší spiklence a zločince. Jen poznamenám, že tento koncentrační tábor leží dodnes u města Allenwood ve státě Pensylvánie. Jenže tento tábor nebyl jediným pro sběr a izolaci nevinných, byť odlišně smýšlejících občanů. Byl to například i federální vězeňský tábor ve Wickenbuku, ale ten byl stejně jenom jeden z dalších šesti, které už tehdy na území USA vznikly.

Vše toto strašné jednání se však svého času začalo odhalovat a vypukla ostrá aféra. Kdo by si však myslel, že po tomto odhalení USA upustily od těchto razí, tvrdě se mylí. Vše toto strašné jednání si po odhalení vláda jednoduše zlegalizovala naprosto zvráceným zákonem (tzv. McCarranův zákon). K tomu ale svět nemohl nečinně přihlížet. Svého času proti tomu veřejně a ostře protestoval americký senátor William Langer ze státu Nová Dakota. Ten prohlásil už v 50. letech:

„Teď nám tedy navrhuji zavést v Americe koncentrační tábory. Můžeme si být naprosto jisti, že tyto koncentrační tábory mají sloužit jedinému účelu. A sice – uvrhnut tam lidi, kteří se znelíbí vládnoucí moci. Až sem jsme to tedy dopravovali!“ Tolik senátor William Langer.

Ministr spravedlnosti USA, F.Biddle, v roce 1952 k tomuto prohlásil: „Krok za krokem jsme vytvářeli příznivé podmínky pro příchod nové tyrannie a dovolili, aby se nám zavírala ústa, zakrývaly oči a ucpávaly uši.“

Americký senátor M.W. Cooper v roce 1989 zase prohlásil, že všichni nevhodní lidé, které vlády označí, budou pochytáni a umístěni v koncentračních táborech o rozloze 1 km čtvereční, které již existují pro zdárné nastolení světovlády. Ve své knize k tomu dodává: „Vaše svoboda se nikdy nevrátí a vy budete zbytek života žít v otroctví. Měli byste se probudit a měli byste to udělat nyní.“

Je jistě zajímavé, že tyto záhadné a utajované vládní koncentrační tábory, které vznikají po celém světě, vznikaly zároveň s celosvětovými snahami o narušování soukromí občanů s cílem získat jejich osobní data a naprosto veškeré informace z jejich života a aktivit. Ne-li snad proto, aby mohli být takto masově lidé vládou vyhodnoceni a vybráni z nich odlišně smýšlející, kteří mají být postou-

pravních prostředků, včetně osobních a nákladních aut a lodí federální vládou a kontrola všech silnic a přístavů.

E.O. 11000 – zmocnění se všech občanů pro nucené pracovní síly pod dozorem federální vlády, včetně rozdělení rodin.

E.O. 11001 – zabavení všech zdravotnických zařízení, škol a sociálních zařízení, včetně převzetí neziskových organizací a občanských sdružení federální vládou.

E.O. 11002 – zplnomocnění k povinnému zaregistrování všech občanů ministerstvem pošt.

E.O. 11003 – zabavení všech veřejných i soukromých letadel a letišť v zemi federální vládou.

E.O. 11004 – zplnomocnění bez souhlasu přemísťovat populaci z jedné oblasti do jiné. Vyhlášení zákazu vstupu do určených lokalit.

E.O. 11005 – zabavení železnic, vnitrozemských vodních cest a skladů federální vládou.

E.O. 11051 – zmocnění ředitele Úřadu pro plánování nouzových stavů k vy-

hlášení účinnosti vládních nařízení v době zvýšeného mezinárodního nebo vnitrostátního napětí, občanských nepokojů, přírodních katastrof nebo finanční krize.

Kromě toho si můžeme uvést nařízení vládní agentury FEMA z jejich dokumentu „The Defense Resources Act,“ :

SEKCE 1001 – Dává prezidentovi pravomoc zřít cenzuru veškerých komunikací, které překračují hranice USA, jako jsou tisk a televize a cenzuru poštovních zásilek, telegramů a e-mailů.

SEKCE 903 – Zmocňuje prezidenta omezit pracovní příležitosti na aktivity podstatné pro národní zdraví, bezpečnost a státní zájmy.

SEKCE 201 a 501 – Dává prezidentovi pravomoc k zadržení, zabavení nebo zmocnění se majetku občanů a dalších forem vlastnictví.

SEKCE 1213 – Všechny firmy a společnosti, které spolupracují s federální vládou a státní správou federace (v podstatě tedy všechny), mají podle tohoto nařízení zakázáno zaměstnávat jakoukoliv osobu, která uplatňuje právo na stávkou proti vládě nebo je členem organizace, která protestuje proti vládě nebo k ní má výhrady.

V případě přírodních katastrof, občanských nepokojů nebo finanční krize je prezident a malá elita lidí ve vládě USA oprávněna do jedné hodiny zrušit 200 let starou Ústavu, Základní listinu práv a svobod a ztotožnit celý národ pod totalitní diktaturou. Znovu apelují – v případě přírodních katastrof, občanských nepokojů a finanční krize státu.

A chcete vědět pravdu? Všechny tyto tři krize americká vláda uměle vyvolává. Tedy vládní agentura FEMA a tajná vláda, abychom byli přesnější. Dělalí vše proto, aby už mohli převzít vládu nad celými USA a tím nepřímou nad celým světem, neboť je to USA, kdo dnes diktuje politiku i hospodářství celému světu. Světovláda se nešití ničeho.

A důkazy jsou, takže se postupně pojďme podívat na to, jak FEMA a americká vláda vyvolává v zemi umělé přírodní katastrofy, občanské nepokoje a umělé kriminality a státní finanční krizi. Možná se Vám to zdá šílené, ale není to o moc šílenější než lidé, kteří za tím vším stojí.

Ale nyní se podívejme na zabavení a znárodnění infrastruktury státu. Dávejte dobrý pozor. Víme, že vláda USA má díky zákonům odvozených od „národních nouzových stavů“, pravomoc zabavit a zestátnit prakticky vše. Ale asi nevíte, že je připravováno i provládní násilné zabavení státní infrastruktury i bez jakékoliv

krize nebo nutné příčiny. Ano, ze dne na den mohou vojáci vtrhnout do měst a zabavit majetek a odpůrci beztržně zabít nebo jako „zločince“, zavřít. Až přijde den „D,“ vyhlášení světovlády, začne tento ďábelský plán.

Všechna média, rozhlas, televize a noviny, síť počítačů a komunikačních prostředků, budou zabaveny a zestátněny. Již v roce 1984 prováděla vláda a armáda USA generální zkoušky těchto operací pod krycím názvem „REX 84,“ a jak potvrdil roku 1989 senátor M. W. Cooper, tyto zkoušky proběhly úspěšně. A to je tvrdá realita. Vládní agentura FEMA má přitom připraven i tzv. „PLÁN D,“ Tento 364. stránkový dokument hovoří přímo o převzetí kontroly nad médii, aby bylo zajištěno hlásání provládní propagandy a manipulovalo se, v rozhodující době přebírání moci, veřejným míněním. Tyto projekty odsouhlasoval sám prezident USA Ronald Reagan.

Projekt „REX 84,“ který počítá i s budováním koncentračních táborů pro politicky nevyhovující na území USA, se provalil na veřejnost ještě téhož roku, v dubnu 1984. Tyto rozsáhlé projekty, v nichž bylo nacvičováno i rabování a prohledávání domácností, masové zatýkání a násilné represe proti civilistům, pokračují v utajení dodnes. Projekt „REX 84,“ je jeden z ústředních projektů nastolení dne „D,“ Jsou připravována speciální komanda, gardy (zpravidla z předčasně propuštěných vězňů) a armáda.

Zástupce šéfa informačního oddělení Pentagonu (velení armády USA) - major Ralph Peters, vydal v roce 1993 oficiální prohlášení: „Ozbrojené síly USA musí být připraveny pro boj proti všem těm, kteří by chtěli Novému světovému řádu (světovládě) vzdorovat, a kteří Inou k národnímu citění. My, jako armáda potřebujeme vyčlenit více výcvikového času na to, abychom dokázali takovým hrozbám čelit. Je nám zapotřebí aktivní kampaně, abychom nad tou lůzou zvítězili. To musí jít ruku v ruce s mohutným násilím.“

Sami vidíte fanatickou prohnilost „zelených mozků,“ kteří se hodlají postavit na stranu jakéhokoliv režimu a zde výslovně připravované světovlády. Upozorňují, že výše uvedené prohlášení není citací Adolfa Hitlera nebo Mein Kaimpfu, ale jednoho z nejvyšších představitelů velení armády USA z roku 1993. (Vzpomeňme na nedávné invaze na Irák bez souhlasu OSN, ale i Afghánistán a následně tajně věznic a nelidské mučení zdejších ideologicky nevyhovující občanů. Američtí vojáci se k nim chovali huře jako gestapo).

Ještě v téže roce, září 1993, obdrželi vojáci americké armády velmi podrobný dotazník. Měli se zde vyjádřit na otázku, jestli by byli schopni střítet na občany USA v průběhu konfiskací. Průzkum byl prováděn na základně Twenty-Nine Palms Marine Corp v Kalifornii.

Jedno z míst, kde se připravují plány na výcvik boje ve městech a zatýkání, je údajně vojenská základna ve Fort Polk v Louisianě. Jednomu z cvičení byla přítomna i tehdejší velvyslankyně USA v OSN, Madeleine Albrightová, s Johnem Shalikashvilim, velitelem sboru náčelníků štábů. Cvičení probíhalo souseděním tanků v blízkosti měst, vrtulníky procesávaly vesnice a hledaly „teroristy,“ a pozemní vojska obklíčovala domy a podniky.

Prezident USA Bill Clinton vydal 3. března 1994 výkonné nařízení (zákon) označený PDD č. 25, kterým celou americkou armádu převedl pod světovou armádu OSN, která tak může americkou armádu „legálně,“ použít proti svým odpůrcům, tedy odpůrcům světovlády. Dokument amerického ministerstva zahraničí č. 72-77, strana 10. říká: „Veškerý arzenál, kromě toho, který je v užívání světové armády, bude zničen,“ Armáda OSN totiž nestrpí, aby byl kdokoliv silnější nebo vůbec jakkoliv vojensky vybaven než ona. A opravdu si všimněte, že se snižují stále stavy vojáků i výzbroje v celém světě.

(Pokračování na 10. a 11. strane)

Pred niekoľkými mesiacmi uplynulo štyridsať rokov od definitívneho odobrenia jedného z deviatich dekrétov Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý sa venuje problematike jednoty kresťanov - *Unitatis redintegratio*. Tento dokument odráža podstatný prvok Koncilu, ktorým je obnovenie jednoty. Prvá veta tohto dokumentu to výstižne predstavuje: „OBNOVIŤ JEDNOTU medzi všetkými kresťanmi je jedným z hlavných cieľov svätého Druhého vatikánskeho všeobecného cirkevného snemu“. Snaha o obnovenie jednoty medzi kresťanmi bola teda záležitosťou celého Koncilu, nielen niektorých jeho sesíí. Znamená to, že všetko, čo sa na koncile prehodnocovalo, bolo podrobenejšie jasnej a vopred vymedzenej ekumenickej perspektíve.

O tridsaťjeden rok neskôr Ján Pavol II. v encyklike *Ut unum sint* píše, že „Koncil je - tak ako advent - veľkým začiatkom tej cesty, ktorá nás privedie na prah tretieho tisícročia“. Ján Pavol II. tu celkom správne hovorí o koncile v prítomnom čase, „Koncil je“, a nie „Koncil bol“. Znamená to, že poslanstvo Druhého vatikánskeho koncilu je aktuálne „udalosťou“ i v súčasnosti, a že od ekumenického úsilia už Katolícka cirkev nemôže odstúpiť. Akákoľvek iná perspektíva budúcnosti, ktorá by nebola ekumenická, by totiž nebola ani katolícka. Byť Katolíckou cirkvou, znamená byť otvoreným pre ekumenizmus a byť v ňom činný. Ján Pavol II. ide však ešte ďalej tým, že ekumenické úsilie Koncilu, a úsilie o ekumenizmus vo všeobecnosti, označuje ako „imperatív kresťanského svedomia“. Skĺbenie ekumenického postoja a svedomia je pre Jána Pavla II. takou kľúčovou záležitosťou, že túto skutočnosť nemôže opomenúť ani v závere encykliky: „Vzhľadom na význam, ktorý koncilové zhromaždenie prisúdilo snahe o znovuzjednotenie kresťanov, považoval som v tejto našej dobe ekumenického omilostenia za potrebné tie základné presvedčenia, ktoré koncil vpísal do svedomia Katolíckej cirkvi, tým zdôrazniť, že som tieto zásady spomenul vo svetle tých pokrokov, ktoré sa medzitým dosiahli na ceste k plnej jednote všetkých pokrstených“.

Ak Ján Pavol II. označil Koncil za „veľký začiatok cesty“ a ekumenizmus za „imperatív kresťanského svedomia“, potom sa po štyridsiatich rokoch od odobrenia Dekrétu *Unitatis redintegratio* musíme zodpovedne spýtať samých seba, čo sa na tejto ceste prihodilo, aké nastali zmeny a aký máme dnes postoj voči ekumenizmu. Tieto otázky a odpovede na ne sú naliežité o to viac, že tento „veľký začiatok cesty“ nás už od tretieho tisícročia priviedol. Inými slovami, je potrebný rekapitulujúci a zvlášť sebakritický pohľad Katolíckej cirkvi, na ktorý poukázal už Ján Pavol II. v spomínanej encyklike: „Veriaci Katolíckej cirkvi nemôžu prehliadnuť skutočnosť, že obrovské ekumenické úsilie Druhého vatikánskeho koncilu je jedným z výsledkov sebakritiky vo svetle evanjelia a slávnej cirkevnej tradície, ktorej sa vtedy cirkev podrobila“.

Isteže, v jednej krátkej štúdiu nie je možné ilustrovať ekumenický vývoj a zachytiť všetky ekumenické zmeny, ktorými Katolícka cirkev prešla za posledných štyridsať rokov. Toto ani nie je mojím cieľom. V nasledujúcich riadkoch sa pokúsím predstaviť len dva príklady určitých teologických aspektov, ktoré v súčasnosti už nemožno nebrať na zreteľ a ktoré nevyhnutne podmieňujú nielen prítomný a budúci teologický výskum, ale i praktické vzťahy katolíckych kresťanov s kresťanmi iných cirkví. Rovnako sa pokúsím svojím spôsobom ilustrovať postoj voči ekumenizmu, a to vo svetle „imperatívu kresťanského svedomia“.

TOMÁŠ PRUŽINEC

Štyridsať rokov od *Unitatis redintegratio*

Ak sa Katolícka cirkev na Druhom vatikánskom koncile prihlásila k ekumenickému hnutiu, tak tým sa prihlásila i k ochote pretvárať sa, prehodnocovať a dynamicky zmyšľať. Podľa Dekrétu *Unitatis redintegratio*, ekumenizmus pobáda všetkých, ktorí skúmajú Kristovu vôľu, na „dielo obnovy a reformy“. Obnova cirkvi je „dôvodom hnutia za jednotu“. „Kristus nabáda putujúcu cirkev k tejto ustavičnej reforme, ktorú ona ako ľudská a pozemská ustanovizňa neprestajne potrebuje...“. „Táto obnova má teda značný ekumenický význam“. Každá reforma je teda zmenou a zmenu prináša. Musím však podotknúť, že dobrá zmena nie je nikdy unáhľená. Teda každá dobrá zmena musí nevyhnutne prejsť i naliežitým vývojom. To platí pre teológiu a zvlášť pre ekumenizmus.

Prvý príklad, ktorým chcem ilustrovať ochotu k pretváraniu sa a dynamickosť Katolíckej cirkvi voči ekumenizmu, je zmena používania výrazu „oddelení bratia“. Toto pomenovanie vzťahujúce sa na iných kresťanov sa v *Unitatis redintegratio* veľmi často používa a je isté, že v koncilovom období bolo takéto označenie mimoriadne kľúčové. V Dekréte je použité až osemnásťkrát.

časní kresťania sa „neoddělili“ od Katolíckej cirkvi, ale sa už narodili vo svojich cirkvách, a teda nemôžu niesť zodpovednosť za „oddelenie“, lebo nie sú „oddelení“ od niekoho. Avšak aj preto, a najmä preto, lebo v teológii a zvlášť v dejinách kresťanstva sa sebakritickým postojom dospelo k poznaniu, že na rozkolech majú svoj podiel obe strany, teda aj „katolícka strana“. Mnohé úradné vyjadrenia veľmi jasne predstavujú takýto postoj, niektoré snád až príliš irečným spôsobom. Napríklad Konferencia európskych cirkví a Rada európskych biskupských konferencií sa v roku 2001 vyjadrila, že „sa v 11. storočí oddelilo kresťanstvo západného obradu od kresťanstva byzantského obradu vo východnej Európe“. Isteže, podiel na rozkole nieslo rovnako tak západné ako i východné kresťanstvo. Formulácia chce však v zmysle úprimného pokánia zvýrazniť, že aj západní kresťania majú svoj podiel viny na rozkole a že v tomto prípade sú to oni, ktorí sú „oddelenými bratmi“.

Iným príkladom môže byť teologický výskum Medzinárodnej katolícko-lut

Teda používanie výrazu „oddelení bratia“ nezodpovedá ani historickej pravde a ani už dnes žitým vzťahom medzi mnohými kresťanmi. Toto neušlo ani pozornosti Jána Pavla II. keď sa v encyklike *Ut unum sint* vyjadril, že „dnes je už tendencia nahradiť zaužívaný zvrät *oddelení bratia* vhodnejším označením, ktoré lepšie vyjadruje hĺbku spolupatričnosti, viazanú na charakter krstu a živnú Svätým Duchom bez ohľadu na historické a kanonické rozpor. Hovoríme o „druhých kresťanoch“, o „iných kresťanoch“, o kresťanoch z iných spoločenstiev“. *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme* označuje spoločenstvá, ku ktorým patria títo kresťania, ako cirkevné spoločenstvá, ktoré nie sú v plnom spojení s katolíckou cirkvou“. *Direktórium*, encyklika *Ut unum sint* ako aj mnohé iné dokumenty či teologické práce už teda nepoužívajú ani výrazy „oddelené spoločenstvá“ či „oddelené cirkevné spoločenstvá“, ako tomu bolo v Dekréte *Unitatis redintegratio*. Hovoriť dnes o „cirkvách a cirkevných spoločenstvách oddelených od Rímskej apoštolskej stolice“ už nie je namieste.

Druhý príklad, ktorým chcem ilustrovať

kej cirkvi“ nemá len ekzeziologický význam pre katolíckych biskupov, ale aj pre samotný ekumenizmus, nakoľko automaticky odbúrava predpojatosti a tým i prekážky. Početné stretnutia a návštevy pravoslávnych, ale i anglikánskych biskupov v Ríme svedčia o tom, že títo biskupi sami prichádzajú k rímskemu biskupovi ako k bratovi. Naopak, rímsky biskup ich navštevuje ako ich brat v ministériu.

Výrazy na označenie rímskeho biskupa ako napríklad „Námesník Krista“, „Najvyšší Pontif“ alebo „Hlava cirkvi“ už nie sú vhodným označením Petrových nástupcov. Je pochopiteľné, že už päť rokov po koncile sa v roku 1970 Medzinárodná teologická komisia takmer jednohlasne uzniesla, aby sa týmto výrazom vyhýbalo a pápežovi odporučila, aby ich nepoužíval. Dôvody sú ekzeziologické a ekumenické, vyvierajúce z renovovanej teologickej kultúry Koncilu. Niet preto divu, že v posledných desaťročiach aj oslovenia ako „Svätý Otec“, „Svätosť“ a „Vaša Svätosť“ sa stávajú predmetom úprimného prehodnocovania. Avšak samotná reforma pápežského pojmoslovia je len začiatkom úprimnej snahy o obnovu Petrovho ministéria, ktoré by malo byť v službe jednoty pre všetkých. Sám Ján Pavol II. je ráznejší a ide ešte ďalej, keď si túto obnovu sám žiada a popri iných dôležitých oblastiach ju predkladá vo

forme encykliky. Ba ešte viac, on sám cíti za ňu zodpovednosť, keď hovorí: „Som presvedčený, že mám v tomto smere mimoriadnu zodpovednosť, predovšetkým keď zisťujem ekumenickú túžbu väčšiny kresťanských spoločenstiev a počúvam mne určenú prosbu nájsť takú formu vykonávania primátu, ktorá sa nezriekne podstaty svojho poslania, a predsa sa otvorí novej situácii“. Sám sa obracia na Ducha Svätého a prosí o svetlo tak pre biskupov ako i teológov, „aby sme mohli spolu celkom otvorene nájsť formu, v ktorých sa táto služba bude môcť uskutočňovať tak jednými, ako aj druhými uznaná služba lásky“. Rímsky biskup sám žiada cirkevných činiteľov a teológov, aby s ním na túto tému započali dialóg. Zvláštnym spôsobom sa obracia na patriarchov Východných katolíckych cirkví, keď ich prosí: „Táto úloha prislúcha predovšetkým vám, aby ste spolu so mnou hľadali najvhodnejšie formy, aby toto ministérium mohlo uskutočňovať službu lásky, ktorá by bola všetkými uznaná. Prosím vás, aby ste v mene zodpovednosti [...] za znovuustanovenie plného spoločenstva s pravoslávnyimi cirkvami túto pomoc pápežovi poskytl“. Chcel by som zdôrazniť, a to aj napriek tomu, že tento fakt je všeobecne známy, že úloha rímskeho biskupa v zbere všetkých biskupov spočíva predovšetkým v tom, „aby ako strážca „strážil“ (*episkopein*), aby vďaka pastierom vo všetkých partikulárnych cirkvách bolo počuť pravý hlas Krista pastiera“.

„Rímsky biskup musí zaručovať spoločenstvo všetkých cirkví. Tým je on prvý medzi služobníkmi jednoty“.

Na týchto dvoch príkladoch som chcel v stručnosti poukázať na fakt, že štyridsaťročný vývoj v ekumenizme ukázal, že Katolícka cirkev sa úprimne snaží o obnovenie jednoty a že v službe jednoty je otvorená reformovať nielen teologické pojmoslovia, ale i teologické pozície. Postoj Katolíckej cirkvi voči ekumenickému hnutiu, taký, aký bol definovaný na Druhom vatikánskom koncile a rozvinutý v niekoľko desaťročnom ekumenickom úsilí, je nemenný. Ján Pa-

V niektorých prípadoch sa pomenovanie (výraz) „oddelení bratia“ používa s prívlastňovacím zámenom „naši“. Dekrét však okrem pomenovania „oddelení bratia“ používa aj iné výrazy, napríklad „oddelení kresťania“ alebo jednoducho len „bratia“, „bratia v Pánovi“, „naši bratia“. Pre koncilových otcov bolo zavedenie tohto výrazu veľmi dôležité a prinieslo plodné ovocie. Týmto výrazom sa definitívne zrušil múr, ktorý si postavila kresťanská rodina. Rozbitím tohto múru vyšli katolícki kresťania zo zákopov a s inými kresťanmi sa stali opäť bratmi a sestrami. Návrat do zákopov už nie je možný. Kresťanské bratstvo či súrodencstvo bolo definitívne obnovené a je treba, aby sa každý snažil „prehlbovať vzájomné bratské vzťahy“, ktoré sú odrazom nášho spojenia s Otcem, Synom a Duchom Svätým. Katolícki kresťania majú podľa Dekrétu „urobiť“ prvé kroky k nim“ (k „oddeleným bratom“) z vlastnej vôle, z vlastnej iniciatívy, pričom sami musia „úprimne a pozorne uvažovať o tom, čo načim obnoviť a podniknúť vo vlastnej katolíckej rodine“.

Použitie výrazu „oddelení bratia“ položilo základ „bratskej svornosti Božej rodiny“. V koncilovom a čiastočne v pokoncilovom období teda mal tento výraz významnú teologickú a následne pastoračnú hodnotu. Avšak obnovou myslenia, Koncilom tak žiadanou ako aj teologickým vývojom, hlbším a zodpovednejším štúdiom dejín, sa dospelo k záveru, že tento výraz už nemožno používať. Ponajprv preto, lebo mnohí sú-

rárskej komisii, ktorá dospela k podobným záverom. Ako dôkaz môže byť nielen obsah ale už i samotný názov Vyhlásenia tejto komisii z roku 1983, ktorý znie „Martin Luther, svedok Ježiša Krista“. Na konflikte v 16. storočí, ktorý vyústil do rozštiepenia Západnej cirkvi, sa podieľali obe strany. Boli to práve tak „protestanti“ ako aj „pápeženci“, ktorí neboli schopní plodného dialógu. Nepopierateľne, v komunikácii a v konštruktívnej konfrontácii zlyhali obe strany. Nedostatok komunikačnej ústretovosti, neochota k dialógu a zanovité pridržovanie sa kresťanstva chápaného rázne ideologicky zakalili možnosť bratského dialógu vo svetle evanjelia. Teda pod výrazom „oddelení bratia“ sa môžu rozumieť tak jedni ako i druhí.

Ďalším príkladom je vývoj v dialógu Rímskokatolíckej cirkvi a Anglikánskeho spoločenstva. Zodpovedné skúmanie dejín kresťanstva opäť ukázalo, že rozkol či oddelenie cirkvi v Anglicku nebolo len dôsledkom manželskej tragédie Henricha VIII., hoci táto udalosť sa stala nepopierateľne kľúčovou, ale že rozkolu predchádzali aj mnohé majetkovoprávne záležitosti a boj o moc tak na území Anglicka ako aj vo vznikajúcich kolóniách, sklbené so súdobou rímskou mocou a pápežským zasahovaním do územia zvrchovanosti anglického kráľovstva. Zodpovednosť za rozkol medzi „ecclesia anglicana“ a „ecclesia romana“ niesli viac či menej obe strany.

mic-kosť Katolíckej cirkvi voči ekumenizmu, je otázka prvenstva rímskeho biskupa. Je dôležité si všimnúť, že keď Dekrét *Unitatis redintegratio* hovorí o rímskom biskupovi, tak nikdy nepoužíva označenia ako „Najvyšší Pontif“ či „Najvyšší hlavný kňaz“ (Summus Pontifex) alebo „Hlava cirkvi“, výrazy, ktoré v dejinách kresťanstva nemali vždy šťastný význam a ktoré nesú so sebou riziko, že by mohli byť veľmi zle pochopené. Dekrét používa čisto biblické výrazy. Hovorí o Petrovi, Petrovom nástupcovi. Za mimoriadne dôležitú teologickú ako aj historickú zmienku stojí fakt, že Pavol VI. sa na záver *Unitatis redintegratio* ako aj všetkých koncilových dokumentov podpisuje ako „biskup Katolíckej cirkvi“ - „Ego Paulus Catholicae Ecclesiae Episcopus“ (po ňom nasledujú ďalšie podpisy).

Použitie tohto názvu nie je nijako náhodilé a zbehlý teológ vie, čo sa za uprednostnením tohto výrazu skrýva. Tento výraz bol používaný už od 4. storočia. Nemyslí sa v ňom na „všeobecný episkopát“, ale na titul, ktorý označuje biskupa Katolíckej cirkvi mesta Rím. Tým sa chce povedať, že každý Petrov nástupca nie je „nad“ biskupským kolégiom, ale „v“ kolégiu biskupov. Nie je otcem biskupov, ale ich bratom. Rímsky biskup je „primus inter pares“, je prvý medzi rovnými. Ján Pavol II. túto skutočnosť nepriamo komentuje v encyklike *Ut unum sint* keď hovorí, že „rímsky biskup patrí do ich „kolégia“ a oni sú jeho bratia v úrade“. Výraz „biskup Katolí-

vol II. tvrdil, že jednota nie je ničím vedľajším, ale samostatným stredobodom Pánovej činnosti³³. „Ekumenizmus“ [...] *nie je len nejakým „príveskom“* k tradičným činnostiam cirkvi. Naopak, je organickou súčasťou jej života a pôsobenia a v dôsledku toho ním musí byť celkom preniknutá...³⁴. Opätovne by som chcel zdôrazniť, že ekumenické vzťahy posledných desaťročí vo svete ukázali, že ekumenizmus nemá byť len jedným z možných prvkov kresťanstva, jeho „súčasťou“, ale že má byť jeho neoddeliteľnou a prirodzenou vlastnosťou. Povedané inými slovami, ekumenizmus nemá byť chápaný len ako jeden z možných vagónov ťahaných rušňom, ktorý môže byť kedykoľvek odstavený, ale má byť rušňom sám³⁵.

Vidiac výsledky štyridsaťročného vývoja od *Unitatis redintegratio* musí aj najzarytejší skeptik ekumenizmu priznať, že Katolícka cirkev je otvorená pre potrebnú a oslobodzujúcu jednotu rovnako, ako je pripravená na reformu. Treba však povedať, že naše priznanie k ekumenizmu musí byť striedme a ostrážité, nakoľko situácia nemusí byť vždy priaznivá. V rámci ekumenizmu ako „imperatívu kresťanského svedomia“ si musíme sebakriticky priznať, že nie všetci katolícki kresťania pripisujú Dekrétu *Unitatis redintegratio* ako aj štyridsaťročnému pokoncilovému vývoju taký význam, aký by ekumenizmu prináležal. Ba čo je horšie, vyskytujú sa i situácie, v ktorých niektorí kresťania úmyselne negujú ekumenické iniciatívy. Konferencia európskych cirkví a Rada európskych biskupských konferencií si takéto nebezpečie plne uvedomujú. Niet preto divu, ak v dokumente nazvanom *Ekumenická charta* spolu vyhlasujú nasledovne: „No zjavne pôsobia aj ekumenické brzdy. Často mnohí kresťania a mnohé cirkvi žijú v situáciách, kde môžu urobiť len máločo“³⁶. A následne dokument pokračuje citáciou zachytenou na záver jednej ekumenickej slávnosti: „*Ekumenizmus je dobrý a pekný, ale je oveľa krajšie, keď sme sami*“³⁷. Takéto výpovede otvorene naznačujú, že cirkvi si sú vedomé „imperatívu kresťanského svedomia“, a že napriek početným ťažkostiam a neľahkým prekážkam Kristova cirkev obnovuje jednotu.

Na medzinárodnej úrovni, ale aj na úrovni štátov či národov, sú postoje voči ekumenizmu kladné. No jestvujú i také vyjadrenia, ktoré sú výzvou a ktoré čaka-

jú na konštruktívnu a úprimnú odpoveď nášho svedomia. Byť vo svojom svedomí sebakritický znamená vidieť i reakcie iných na nás. Uvediem dva príklady. Ján Meňky, evanjelický a. v. farár, predseda Združenia evanjelických duchovných vidí ekumenické hnutie dosť kladne, avšak neskrývané dodáva: „V ekumenickom dialógu, ako ho sledujem v našom prostredí i vo svete, mi chýba pravdivý rozhovor. Zakrývanie bytostných rozdielov a pseudorozhovory na objednávku nevedú nikam“³⁸. Tomáš Kriška, kazateľ Bratiskej jednoty baptistov si na svoju otázku „A čo už nie je ekuména, ale vzájomné trápenie?“ odpovedá: „Myslím, že do tejto kategórie by som zaradil niektoré pokusy predstaviteľov cirkvi „ohromiť“ verejnosť niečím, o čom oni sami nie sú presvedčení“³⁹. Takéto reakcie môžu byť varovným signálom pre našu nezvratnú cestu k jednote, na ktorej sa nachádzame a zároveň i striedmym upozornením nášho svedomia. Jasnosť a múdrosť viery by mali kresťanov pobádať k tomu, aby sa vyhýbali vlažnosti pri zasadzovaní sa za jednotu a ešte viac predpojatému odporu alebo defetizmu, ktorý nabáda vidieť všetko záporne“⁴⁰.

Je to požiadavka k tomu, aby sme ekumenizmus ako imperatív kresťanského svedomia brali veľmi vážne. Opätovný návrat k podnetom daným v Dekréte *Unitatis redintegratio* a náležité spoznávanie štyridsaťročného pokoncilového vývoja v ekumenizme poskytuje jedinečnú šancu zahľadieť sa do svedomia, čo v konečnom dôsledku znamená aj konštruktívny pohľad do budúcnosti. Aj keď so zvoľnením nového rímskeho biskupa, ktorým sa stal kardinál Jozef Ratzinger, sa do mnohých kresťanských cirkví vrátila istá pochybnosť o ďalšom budúcom ekumenickom vývoji v Katolíckej cirkvi, je náležité povedať, že k takejto skepse je treba pristupovať opatrne. Nový rímsky biskup sa totiž plne situuje v línii Koncilu, a to aj v ekumenickom nasmerovaní. V nedeľu 1. mája, počas modlitby *Regina Caeli*, v čase keď východní kresťania slávilí Veľkú noc, Benedikt XVI. hovoril o „našom spoločnom Pánovi, ktorý nás rozhodným spôsobom volá vydať sa na cestu k plnému spoločenstvu“⁴¹. Hovoril o „spoločnom Pánovi“, „plnom spoločenstve“, s dôrazom na rozhodnosť, nie je totiž nič iné než naplnenie nezvratnej perspektívy *Unitatis redintegratio* pre spoločnú budúcnosť.

1966, s. 221-226.

23 JÁN PAVOL II.: *Ut unum sint*, čl. 95.

24 Výraz „Námestník Krista“ sa na označenie rímskeho biskupa v koncilových dokumentoch vyskytuje len dva krát, a to v *LG* 18 a 22 (výraz v *OT* 9 má duchovný význam). V minulosti tento výraz viedol k početným nejasnostiam.

25 Y. CONGAR: „Titres donnés au pape“, In: *Concilium*, N°108, 1975, s. 64.

26 Viď JÁN PAVOL II.: *Ut unum sint*, čl. 88-96.

27 *Ibid.*, čl. 95. Úprava do písanej formy pochádza odo mňa.

28 *Ibid.*, Úprava do písanej formy pochádza odo mňa.

29 *Ibid.*, čl. 96.

30 „Aidez l'évêque de Rome dans sa réflexion sur son ministère d'unité. Discours aux Patriarches des Eglises orientales catholiques“, In: *Documentation Catholique*, N° 2192 (1998), s. 952b, čl. 4. Pôvodný text sa nachádza v *L'Osservatore Romano*, 30. september 1998.

31 Ján Pavol II.: *Ut unum sint*, čl. 94.

32 *Ibid.*

33 *Ibid.*, čl. 9.

34 *Ibid.*, čl. 20.

35 Viď T. PRUŽINEC: „Ideológia ako možná charakteristická črta kresťanstva na Slovensku. Pohľad etnológa a teológa v jednej osobe vo svetle ekumenizmu“, In: *Viera a život*, N° 2, apríl 2004, s. 174.

36 *Ekumenická charta. Smernice pre rozvoj spolupráce medzi cirkvami v Európe. Modlitba za jednotu kresťanov roku 2002*, s. 69, 70.

37 *Ibid.*, s. 70

38 „Ekuména alebo rozhovory o skutočnom živote na skutočných miestach“, In: *Cirkevné listy*, N° 1-2 Ekuména, ročník CXXXVIII, Liptovský Mikuláš, 2004, s. 7.

39 *Ibid.*, s. 10.

40 Voľná citácia z *Ut unum sint*, čl. 79.

41 „L'agréable tradition de ce rendez-vous. Intervention de Benoît XVI pour la prière du *Regina Caeli*“, In: *Documentation Catholique*, N° 2337 (2005), s. 555b.

Snímka: Scéna Poslednej večere v oberamergauskej pašiovej hre

Úlomky lásky

*Láska k Bohu
láska pravá
láska k žene
podľa práva
po pravici
láska sprava*

*Vždy tá pravá
večnosť trvá
a tá druhá
kým má druha*

*I tá prvá
i tá druhá
sa rovným
dielom delí
deťom
na podiely*

*Úlomky Trnavy
/Williamovi Schifferovi/
Znovu sa o nej
povráva
malý Rim
Trnava
ruža rozvitá
tá naša prvá
univerzita*

*Ťa za hradnou vežou
pokori pokory potecha
bránou bránený
Spolok Svätého Vojtecha*

*Pre večné časy
po čase na mieste
tiká ti
Trojičné námestie*

*Úlomky Trnavy
divadlo za rohom
pre oddych z únavy*

*Trnavská skupina
blízky básnikov
priekopníci
prudkých prienikov*

*Úlomky Trnavy
navyky vyryté
dlátami do dosky
v mene Mikulášov
Mikuláš Trnavský*

*Úlomky Trnavy
maestro medailér
sa o ne rokmi
z Paríža pre ne prel
odlial ich do krásy
by ich nik nezaprel*

*Úlomky Trnavy
mať v znaku ružu
ten rozmer voňavý*

*Úlomky Nitry
Pod Zoborom
pod jeho
nahým nebom
za mesačných noci
v mene mocných moci
Pribína
zápinky pannám
zapína
v dobe drám
do daru jej
dáva chrám*

*Rozvážny
Rastislav*

*svetské knieža
svätých sláv
obratne obratom
zvolí k pozvaniu
Solúnskym dvom bratom
aby z ich brázd
na nich
mohol dorásť
ich žiak
svätý Gorazd*

*Pod Zoborom
keď neutíchal
zbrani hluk
cváľal
lénom lúk
kráľ
Svätopluk*

*Nitra
žensky
chytrá
rodička rodnej reči
o čom dodnes*

PAVOL STANISLAV

Úlomky ticha

*aj hlaholika svedčí
jej patrí pocta Pánu
za prvenstvo
kresťanského chrámu
za dedičstvo otcov
za ich myseľ priamu
že básnici v nej
majú múdru mamu*

*Úlomky Nitry
má mať v maličku
múdry i chytrý
ak toto o nej
nepoznáš
stokrát sa pomodli
Otčenáš*

*Úlomky slnečnic
Vo dne
večne
smädne
v noci
zidu
z očí*

*Slnečnice
slnka odrazy
pre včely
obrie oázy
pre maliarov
oukej obrazy*

*Na jeseň keď tichne
štetovanie vrabčie
sú o hlávku kratšie
Úlomky slnečnic
z lásky za lásku leta
padajú do nožnic*

*Úlomky môjho priateľa
Môj priateľ
bezruký
chcel sa držať so svetom
za ruky*

*Vedel ho
len on*

*objímať srdcom
ako zvon*

*Úlomky žitia
Nesieme si
každý vo svojom kufriku
svoje životy
Slovensko niekto Afriku*

*Otvárame
znovu zatvárame
familiárne fotografie
v renesančnom ráme*

*Úlomky križa
Od jeho narodenia
i keď nám niečo
stále schádza
z križa
sa neschádza*

*Úlomky križa
raz a navždy
si z nás
nesie každý*

*O nich vie iba ten
kto ho raz
cez seba prehodi
že zísť pred smrťou
sa z neho nehodi*

*Úlomky vtáčikov
Keď v zrelej zime
prvorodičky
po chodníkoch
tlačia kočičky
vtedy vtáčiky
snívajú vo svojich
vtáčích snoch
o slnečnicových
balkónoch*

*Vôbec im
nie je do spevu
iba ak by spievali
Žobrácku operu
no radšej sa ponad ploty
o plody poperú*

*Keď jar
o slovo sa hlási
vtedy si vtáčiky
zľadia svoje hlasy*

*Úlomky rezbárov
Do stromu
do stáťého
dlátami rezbári režu
do živého*

*Pre prozreteľnosť Božiu
drevo sa poddáva
aj rezbárskemu nožu*

*Každý sa diví
že konik z dreva
je ako živý
že dobre padne
i dvanástim apoštolom
od majstra Pavla
sedieť za jedným stolom*

*Rezbári
plní sú pokory
zajedno sú v tom
kým povedú
prvý rez dlátom
akoby
štiepili atóm*

POZNÁMKY

1 *Unitatis redintegratio*, čl. 1. Cit. in: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu. Dekréty a Deklarácie*. Diel II (preklad Stanislav Polčín SJ), Spolok sv. Vojtecha, Trnava, 1993.

2 Na tému ekumenizmu sa na Koncile špecificky diskutovalo ne jedenástich generálnych kongregáciách, a to od 12. novembra 1963. Avšak dávno pred týmto dátumom sa ekumenizmus v súvislosti s Koncilom stal predmetom mimoriadneho záujmu. Napríklad, už v predprípravnom období bol 5. júna 1960 zriadený „Sekretariát pre zjednotenie kresťanov“.

3 JÁN PAVOL II.: *Ut unum sint*. Spolok sv. Vojtecha, Trnava, 1996, čl. 100.

4 *Ibid.*, čl. 8, 15.

5 *Ibid.*, čl. 100. Úprava do písanej formy a úprava pravopisu pochádza odo mňa.

6 *Ibid.*, čl. 17. Úprava pravopisu pochádza odo mňa.

7 *Unitatis redintegratio*, čl. 4.

8 *Ibid.*, čl. 6.

9 Výraz bol použitý jeden krát v čl. 1, 10, 11, 20 a 24. Dva krát v čl. 3, 7, 8 a 9. Päť krát v čl. 4.

10 *Ibid.*, čl. 21.

11 *Ibid.*, čl. 9, 11, 23.

12 *Ibid.*, čl. 3.

13 *Ibid.*, čl. 21.

14 *Ibid.*, čl. 7.

15 *Ibid.*, čl. 4.

16 *Ibid.*, čl. 2.

17 *Ekumenická charta. Smernice pre rozvoj spolupráce medzi cirkvami v Európe. Modlitba za jednotu kresťanov roku 2002*. Edícia Pápežské listy a Vatikánske dokumenty 28. Spolok svätého Vojtecha, Trnava, 2001, s. 67.

18 JÁN PAVOL II.: *Ut unum sint*, čl. 42. Viď Pápežská rada pre napomáhanie jednoty kresťanov: *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme*. Spolok sv. Vojtecha, Trnava, 1994, čl. 17.

19 *Unitatis redintegratio*, čl. 13, 22

20 Viď názov 3. kapitoly *Unitatis redintegratio*.

21 *Ibid.*, čl. 2, 3. Podobne je tomu aj vo vieroučnej Konštitúcii *Lumen gentium*. Viď najmä čl. 15.

22 H. MAROT: „Note sur l'expression « episcopus ecclesiae catholicae »“, In: *Irénikon*, N° 37,

Život a dielo Pavla Hrtusa Jurinu, spisovateľa, prekladateľa, učiteľa

Pseudonymy: Paľo Jarin, Velus, Velusina, Barin Pavol, Pavol od Jurinov;

1919 – 1. októbra v Turzovke – Klokočove v Jurinovskom pľaci sa manželom Jozefovi Hrtusovi a Barbore, rodenej Pozlatkovej, narodil prvý syn Pavol, najstarší zo šiestich detí (Peter 1922 – 1994, František 1924 – 1997, Štefan 1928 – 2002, Tereza 1935 – 2001 a Emília 1936 – 2002);

1926 – 1931 – navštevoval ľudovú školu v Klokočove;

1931 – 1939 – v auguste 1931 odchádza do miestneho domu Spoločnosti Božieho slova (Societas Verbi Divini – SVD) v Spišskom Štiavniku a začína stredoškolské štúdium na reálnom gymnáziu v Nitre, ktoré ukončil maturitou; do rodného Klokočova sa vracal len na prázdniny; v Nitre prejavuje umelecký talent: pod pseudonymom Paľo Jarin píše básne a uverejňuje ich v nitrianskom časopise Svernosť a v časopise stredoškolských študentov Rozvoj;

1937 – začiatkom júla vo Veľkej Turzovke časti Klokočov vysviacajú nový kostol za prítomnosti Andreja Hlinku, Pavol Hrtus na slávnosti miništruje;

1939 – 1944 – študoval na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave, ktorú ukončil doktorátom; počas štúdia pracoval vo výbere Ústredia slovenského katolíckeho študentstva, venoval sa publicistike a próze;

1943 – vo vydavateľstve Spolku svätého Vojtecha v Trnave mu vyšla kniha *Pretaté ohnivá* (zbierka obsahuje tieto novely: Dezertér, Migos, papa hubu ham, Kožuštok, Strminy a Šum poli opustených);

1944 – 1. septembra nastúpil ako kultúrny referent a redaktor do zamestnania v Spolku svätého Vojtecha v Trnave;

1945 – v marci dostáva rozkaz narukovať; pred vojenskými udalosťami sa utiahol do rodiska a do Trnavy sa vracia až začiatkom septembra;

1946 – od 1. 4. do 1. 9. vykonáva základnú vojenskú službu a po nej sa opäť vracia do zamestnania v Spolku svätého Vojtecha; tu redigoval edície Dom a Svet; v tomto roku vydal dva preklady diel Svätého Augustína: Rozhovory duše s Bohom a Duchovná rukoväť;

1947 – vo vydavateľstve Spolku svätého Vojtecha v Trnave v edícii Dom vydáva román *Kameň na kameni*, obálku knihy ilustroval Ladislav Záborský (tak ako v predchádzajúcej knihe, aj tu uplatnil rozprávačský talent a detailnú znalosť rodného kysuckého prostredia);

1948 – stáva sa vedúcim vydavateľského oddelenia Spolku sv. Vojtecha v Trnave; utvrdzuje sa o tom, že ho doma čakal osud neziadajúceho autora, a preto v máji 1948 emigroval do Nemecka (Schwabach, Amberg); až do konca roka ostáva v zbernom tábore utečencov v americkom sektore Nemecka a odtiaľ začiatkom decembra odchádza loďou do Austrálie;

1949 – v januári sa už nachádzal v južnej Austrálii a pretka sa prísťahovaleckým životom;

1949 – 1951 – pracoval ako robotník Juhoaustriálskych železníc v Taillem Bend;

1951 – 1963 – bol úradníkom Olympic Cables;

začal sa zapájať do organizovania spoločnej činnosti austrálskych Slovákov;

1952 – 1962 – bol zamestnancom strojárskych firmy Vickers Ruwolt – Heavy Engineering v Melbourne;

1955 – oženil sa s Dáriou Šipičičovou, chorvátskou emigrantkou;

1962 – 1985 – pôsobil ako profesor latinčiny, literatúry a filozofie na austrálskych stredných školách Marist Brothers College v Mount Waverly (Melbourne) a St. John's Regional College v Dandenongu; spolupra-

PAVOL HRTUS JURINA

Dávno a potom... dnes

Pavol Hrtus Jurina nesporne patrí k najvýznamnejším osobnostiam modernej slovenskej literatúry. Začiatkom štyridsiatych rokov sa sľubne rozbehol. Trochu ho pribrzdil odchod do emigrácie. Na Slovensku mu do roku 1948 vyšli dve knihy a preklad z latinčiny. V emigrácii napísal ďalšie nie menej hodnotné diela. Do roku 1990 pre oficiálnu slovenskú literatúru neexistoval. Až po prevrate, keď sa začalo spomínať aj na tých, ktorí zmizli za socialistickej oponou, sa k menám významných spisovateľov priradili i mená niektorých exulantov, medzi nimi aj meno Pavla Hrtusa Jurinu.

Tento Kysučan, aj keď v roku 1948 odišiel až k protinožcom a už sa na Slovensko nevrátil, venoval rodnému kraju najväčšiu časť svojho diela. Ani jednému spisovateľovi sa nepodarilo tak verne opi-

sať svoje rodisko. Jeho prozaické diela čitateľa presvedčia o autorovej zrastenosti s týmto krásnym, ale chudobným kusom zeme, kde žili ľudia prostí vo svojej biede, no veľkí a bohatí svojím duchom.

Pavol Hrtus Jurina nemusel hľadať svoje korene, vedel, do ktorej zeme patrí. Keď v Austrálii na melbournskom cintoríne pochovávali „slovenského pracotca“ Petra Yuritu, Pavol Hrtus Jurina nad jeho hrobom povedal: „Keby som mal aspoň hrst' slovenskej hlíny, aby som ňou posypal truhlu...“ Žiaľ, na rakvu padali iba hrudy austrálskej zeme... Tá istá austrálska cudzia zem prikryla aj Pavla Hrtusa Jurinu, ktorý v rozhovore pre Literárny týždenník 31/91 poznamenal, že „zo mňa tak ľahko Austráľčan nebu-

JANKA MUDRÍKOVÁ

coval s časopisom austrálskych Slovákov Slovenský štít, ale aj s ďalšími slovenskými časopismi v USA, Kanade a Európe;

1964 – v Melbourne vydal prvú exilovú knižku *Z reči do reči – O prvých Slovákoch v Austrálii*, v ktorej priblížil zložitú krajskú peripetie na tomto kontinente;

1969 – v Melbourne vydáva knižku *Dávno a potom* – s motívmi rodných Kysúc oživa dávny svet kysuckých kopaníc;

1972 – v edícii kanadských jezuitov Dobrá kniha v Galte v Kanade mu vyšla kniha meditatívnych próz s názvom *Daň z krvi*;

1979 – v Melbourne vydal knihu desiatich noviel s názvom *Jazva* a knihu próz s kysuckou tematikou *My vrchári*;

1982 – v Melbourne vydal knihu reflexívnych próz a esejí *Šlapaje*;

1985 – odchádza na dôchodok a žije na predmestí Melbourne v rodinnom dome na čísle 55 v Mout Waverley;

1991 – v Ružomberku mu vychádza prvé dielo vydané na Slovensku od čias odchodu do exilu s názvom *Návrat na výšiny* (nákladom zahraničnej Maticy slovenskej v Toronte);

1992 – 12. júla mu zomrela manželka Dária;

1994 – začiatkom roka podstúpil ťažkú operáciu žalúdka; 1. októbra sa dožil 75 rokov;

20. októbra sa koná v Martine na jeho počesť slávnosť spojená s výstavou a seminárom o jeho živote a diele; v Spolku svätého Vojtecha v Trnave mu vychádza posledná kniha *Pred anjelským trubením*, v ktorej rekapituloje autorské skúsenosti a zážitky z minulosti;

31. decembra, posledný deň roka, desať minút pred polnocou v Melbourne v Austrálii umiera.

Preťaté ohnivá

Ukazuje prstom na rúbanisko. Stojí tu v potoku a odtiaľto ukazuje. Ukazuje prstom – je to Švon: „Dívajte sa, tam je.“ Zakričí: „To-máš, nej-de-te-po-čuť-vať, ako šu-mia ho-ry?“

Odtiaľ počuť ako odpoveď jediné slovo. Ťažko ho vôbec zachytiť sluchom, také je tiché. To slovo je: „Čihi!“ Krátka odpoveď, ale tým zrozumiteľnejšia.

Vtedy, keď je furman na kopčeku, kde je teraz Tomáš Jaruga, treba predsa zakričať na koňa: Hata!, aby sa dostal sem do potoka, kde sú ostatní. A Jaruga kričí na koňa práve opačne: „Čihi!“ Nie je to zrozumiteľná odpoveď? Kôň zahýba naľavo, mizne z očí tým, ktorí sa dívajú na neho. Zahýba práve na opačnú stranu od nich.

Nie je to ani tak dávno, čo hovorili u Bonka: „Na vaše zdravie, Tomáš!“

To ako by boli hovorili: „Nech žije nový bojovník, ktorý vstupuje do nášho šiku!“

Je tu čosi, čo ich udržia v jednom šiku. Je to vedomie, že iba spoločnými silami bude možno pokoriť tú, s ktorou začali zápasit'. Musia ju premôcť, musia ju sputnať!

Je to pekný pohľad, keď tak ide päť furmanov v jednom rade. Päť fúr – to je päť ohniv reťaze, do ktorej ju sputnúajú a premôžu.

Naraz Tomáš Jaruga hovorí: „Čuješ, Ondrej, ako krásne hory šumia?“ To znamená: Chváli tú, proti ktorej chcú bojovať. Teraz tu zahýba čihi. To znamená:

Preťiná ohnivá, ktoré ich mali spájať. Mal s nimi bojovať, a on uteká z ich šiku! Dezertér!

Tak teda pozrime, s akou láskou ho prijme jeho milienka. Tým tam na druhej strane je ona nepriateľkou. Tomáš však jasne povedal: „Čujete, ako krásne šumi hora?“ To sa vtedy započúval do šepotu lásky tej, kvôli ktorej opustil i tých tam na Dolniakoch a ktorí mu predsa nesmeli byť ľahostajní. Dival sa, ako sa vietor pohráva so smrekmi a jedlami. To vtedy obdivoval krásne kadere svojej milienky.

Teraz tu nakladá fúru na opačnej strane od tých štyroch. Kláty sú, zdá sa, ťažké, ide mu to akosi pomaly. Ale aké by to bolo? Nie je možné, aby boli ťažké! Keby tu bol niektorý z tých, čo nakladajú na druhej strane, mohla by sa vzpierať. Ti sa zadrpali do jej kadeří, trhajú ich nemilosrdne a odvláčajú.

Aj Tomáš má tu fúru, ale on iste len preto chce vziať niekoľko vlásokov, aby mohol svet vidieť, aké krásne kadere má jeho milienka. Prečo by mu to nemohla dovoliť? Prečo by sa mala vzpierať?

Kameň na kameni

Lukáš chodí s hárkami a každú chvíľu ho vidieť v dedine na fare. Potom ho počuť ako hovorí: „Dnes začneme vozit' tehlu.“

Pri rieke, tam dole vedľa hradskej kamenec dostáva novú tvárnosť. Prichádzajú tí s lopatami. Na kamenci sa ukazujú jamy a fúry sa plnia pieskom. Pila v dedine reže dosky, ktorých bude lešenie. V hore pribúda pníkov, lebo treba koly povbijať okolo múrov, ktoré sa deň čo deň dvíhajú. Po lešení budú chodiť murári, lebo od zeme už nedočiahnu. Medzi dva stĺpy tamhore sa upevní koliesko s ryhou, do neho zapadne silné lano s hákom na konci. Z jám, kde predtým kuny urobili si príbytok, treba vyčerpáť zahlišenú vodu, povyberať kamene, ktoré tam nezbedníci nahádzali. Potom sa tam hasí vápno a v kalfase mieša malta. Na hák, čo je pripevnený na povraze, priviaže sa vedro. Dole na samom spodku stojí niekto, čo ťahá za povraz, a o chvíľu niekto druhý tam hore, vysoko na lešení, odhaš-pruje vedro, preleje jeho obsah a murár má potom do čoho načrieť kelňou.

Pride čas, keď treba podťáť ešte jednu jedlicu. Takú, čo má na čupli hustú čečinu.

V Hamajovej chalupe sedia dievčatá, strihajú papier. Je to pestré: červené, zelené, žlté i modré. Zaduje vietor, oprie sa do jedlice, zadrpá sa do jej pestrej ozdoby, ale darmo, jedlica nepovolí a papieriky sú dobre pripevnené. Vysoko, až tamhore na samom vrcholci veže.

Zasadnú ešte raz. Bolo treba nálamať čečiny, ale veľa, musí to byť predsa nádherné.

Je ich tu hŕba, sedia dlho do noci. Uprostred izby má Matuš natiahnutý dlhý papier.

Dá sa to tam čítať: VÍTA... Budú tu vence, bude ich veľa, i ozdobené prime-

rane. Matuš namáča štetec do červenej farby a pripíše M a potom E.

Tam, kde sa vchádza z cesty do lesíka, kade vedie cesta na kopanice, vbíjajú dva stĺpy. Spojia ich dvoma latkami. Nuž, medzi ne sa to natiahne a popribíja. Matuš musí však ešte pripísať tri veľké písmená. Bude to pekne znieť: VÍTAME VÁS.

Z reči do reči

Zbytočne by táto zem čakala, že jej začnem lásku vyznávať. Zmárnil som tu väčšinu života, tu najlepšiu časť. Čo ostáva, je len bezcenný franforec.

Prišiel som aj ja roku 1928, mladý a zdravý. Myslel som, že sa odtiaľto ľahšie dostanem do Ameriky ako z domu. Mal som tam staršieho brata, ten mi stále vypisoval, aby som prišiel za ním. Dal som sa nahovoriť, odišiel som z domu. Prišiel som sem, kam ma nikdy neľahalo, a som tu dodnes. Brat mi vykonal papiere do Ameriky, ale potreboval som 500 funtov garancie, a tie som nijako nemohol zošporiť.

Akože sa dalo ušetriť z niekoľko šilingov, čo som dostával na týždeň, keď som sem prišiel? Z toho sa nedalo ani vyžiť. Potom som sa dal robiť ľudom po záhradách. Aj to bol slabý zárobok, ale už sa aspoň pritrafilo, že sa mi dali najesť. Ale ušetriť sa nedalo. Keď som si nejaký ten grajciar ustískal, kúpil som si mašinu na kosenie trávnikov a motocykel. Neskoršie nás už sedem Slovákov kosievalo trávu po Sydney, ale ja sa môžem pochváliť, že som bol prvý, čo prišiel na túto myšlienku.

Neskoršie sa časy zlepšili, ale i tak bolo treba prehltnúť horkú pilulku. Natriafil si na všelijakých ľuďoch, aj na takých, čo by boli chceli, aby im človek zadarmo robil. Ani im na myseľ neprišlo, že aj my sme ľudia, aj nám by dobre padlo dobré slovo alebo hrnček čaju.

Napríklad raz som kosil pre jedného z najväčších sydneyjských boháčov. Bolo už osem hodín večer, práve na Štedrý deň, keď som skončil, smädny, hladný, ustatý a zapotený. On práve odkiaľsi prišiel a pýta sa ma, či je všetko v poriadku. Hovorím, hej. Čosi zamrmlal, že si to ide sám pozrieť. Šmýkal sa po trávniku, len aby nejakú chybičku našiel. Ja som za ním ani nešiel pozrieť, čo sa mu nepozdáva. Pýtal som si od jeho ženy zárobok a hneď tam na tom mieste som sa zaklial, že sem už nikdy nepridem, čo by som mal korene hrýzť.

Dávno a potom

Kedysi som povedal, že sa i ja musím vybrať ešte raz na rodné Kysuce. Keď nie pre nič iné, aspoň vypit' si oldomáš, veď som im dal srdce do árendy. Pred dvadsiatimi rokmi nebolo na to času. Dôležitejšie veci nám nebolo dožičené spraviť, nie to ešte na pripitky myslieť.

Keď som rozmýšľal, s kým sa vybrať, všelikto mi prišiel na myseľ. Veď

uznajme, samému je otupno. Ani sa s kým o radosť podeliť, ani koho v bolesti poľutovať, ani komu srdce otvoriť.

Myslel som, že by som sa vybral s Rinčiakom-Šamajom. Vravíte, že by to bol hlúpy výber? Veď by sa z neho nenašla hádam ani kôstka v hrobe u Bajákov. Smrť je škaredé slovo. Ani Rinčiak neodvčával, len sa posunul na lavici, aby sa nás tu viac zместilo, aby sa viacerým ušlo miesta. Alebo aj takto by sa dalo povedať: už sa dosť naprizeral, ustúpil teda do úzadia, aby nezačláňal iným výhľad. Ale je tu ostane s nami.

Našli by sa hádam aj takí, čo by mi zazlievali, že sa dávam so zbojníkmi do spolku, keď hovorím, že by mi Rinčiak z Kornice mohol byť spoločníkom. Pošukávali si o ňom, že bol zlodej. Vykrádal poľské kaštiele kedysi viac ako pred sto rokmi. Hádam i dvesto bude, ak by na tom niekomu záležalo. No a? Veď aj Jurina bol zbojník. Ktosi nevedel o ňom povedať nič súcejšieho ako to, že mu potkany obhrýzali hnáty v trenčianskej temnici.

O to tu teraz nejde. Čo sa mi na Rinčiakovi ľúbilo, boli jeho čarovné krpce. Večer si ľahol a ráno ho zase našli v posteli, lenže krpce boli predrané. Cez noc ho zanesli na stovky kilometrov kamsi na druhú stranu Tatier a domov sa vrátil obťažovaný zlatom a striebrom. Nuž, taký spoločník by sa mi zišiel. Nie pre to zlato a striebro, veď keď sa strojím na Kysuce, tam by sa ho veľa nenašlo, ale tie krpce, tie by prišli vhod. Treba mi predsa prejsť tisíce kilometrov, pochodiť po Beskydoch, do Javorovej, dostať sa i na Biely Kríž, odkiaľ je krásny výhľad. Dostať sa i na Úslnie, i na Šľahorku a nezadychčať sa.

Aj Gregor Čagaľa prichádzal do úvahy. Veď ešte bude o ňom reč. Zatiaľ len toľko, že bol stvorený vandrovník. Nejedny boty predral, keď sa motal krížom-krážom po krajine, po Orave, Liptove i Spiši. Ale vždy našiel cestu naspäť na Kysuce.

Daň z krvi

Na prvom záhonku od hora bude rok čo rok mizernejší ovsík. Zakaždým, keď počuť hrmenie a keď sa spustí lejak, vieme, že opäť zmyje ornicu a uloží ju na medzi. Bolo by to slepé oko, čo by nevidelo, ako sa dvíha medza, čo delí naše pole od susedovho. Na hornom záhonku pomaly budú trčať kamene, tu na tom spodnom narastie ovos do pása.

Kto môže rozkázať lejakom a povodniam? Prúdy sa valia. Tu na samom spodku zem je už rozmoknutá, medza sa trhá a zošúva. Utíchne hromobitie, no potom sa rozreže sused na celé ústa, že mu padá naša medza na pole.

Vzali sme kyjane a vtĺkame koly do medze, aby držala. No ktože vládze prúdy zadržat? A sused ešte narieka, že mu poľa ubúda. Mal by povedať: Poručeno Bohu.

Prúdy sa valia, brat môj, dolu brehom, nikto ich neobrátí dohora. Oblakom nerozkážeš, aby sa pobrali druhou stranou a s lejakmi si nevypiješ oldomáš, aby nethrali medze, o ktorých si myslíš, že tam budú na veky.

Jazva

Keď sa mi podarilo pozháňať fotografiu kostola v Podhradí, okolo ktorého do nejedného náhrobníka bolo vtesané: „Tu odpočiva v Kristu Pánu Janček...“ taký a onaký, vedel som, čo spravím, aby som sa dostal bližšie nielen k Magduškinmu srdcu, ale aby som rozduchal aj v ňom tlejúcu slovenskú iskru. Dal som obrázok zarámovat' a venoval som mu ho k narodeninám. Tak sa zdalo, že sa nezdrží. Bolo vidieť, že som brnkol na dobrú stranu. Vtedy sa priznal: „Vždy mi ten biedny kostolík chodil po myšli. Koľko ráz som si povedal: Keby som tak vyhral lotériu, dal by som im postaviť krajší...“ A tak sa stalo, že nemal nič proti, keď som odvtedy častejšie zacengal na 80 Monash St., pravdaže, kým som Magg nezačal nazývať Magduškou. Dnes mi je aj to jasné, prečo bolo staré-

mu ľahko vypísať mi šek a dať mi otvorene najavo, aby som sa u Jančekov už neukazoval. Trápenie bolo v tom, že som prišiel do Austrálie s jedným poloprázdnym kufrom, nebol som ani úradníkom s fajnovými ručičkami, ani dom som nemal, ba ani takú samozrejmosť, ako je auto. A chcel som byť Jančekovým zaťom. To teda už nie. Natolko som nevedel slovenskú iskru rozduchať, bola už priveľmi pripúčená zhomom za prekliatym funtom.

Hádam mohlo kadečo ináč vyzeráť, keby mi nikdy v živote ani na um nebolo prišlo meno Peter Suran. Mnoho som s ním nemal do činenia, veď by sa nebol ani obzrel na sopliaka ako som bol ja, ale prišlo mi to meno na myseľ a nemohol som sa ho zbaviť, kým som ho nevysslovil. Mohol som si radšej do jazyka zakúsnuť! Lenže to by som sa musel zase vrátiť na Monash St., aby bolo jasné, o čom hovorím.

Sedeli sme pospolu a počúvali slovenské platne. Myslel som, že mi pomôže ťahať aspoň jednu slovenskú rodinu topiacu sa v cudzote. A dobre som hádal. Pani Jančeková ma pýtala, či by som nezahral ešte raz Rodný môj kraj a Magde sa ľúbila široká cestička. Sľúbil som, že sa ju spolu naučím. Starý sedel rozvalený na pohovke ako obyčajne. Mnoho toho nepovedal, len bolo vidieť, ako by ho medom potieral. Dobre mu padlo počuť melódie už prehlúsené hurhajom rokov. Keď prišla Pofukuj, povievaj..., nezdržal sa ani on. Prikývol, vraj aká pekná. Lenže prikyvkávanie pribudlo a potom sa do melódií miešalo pochrapkvanie. Len kedy-tedy sa spamätal, zagúľil očami a začal zase vnímať.

My vrchári

Divné veci sa dejú na kysuckých vrchoch. Opýtajte sa Verony Bongilajky, tá vám povie, že istý do Bigosov nikdy nebola pasia, a teraz chodníky zarastajú chramstím, leďva sa prederieš. Na Kršľianskom vršku vyrúbali kusisko lesa a straky sa pohoršujú oškľivým škrekotom, že si pomaly nebudú mať kde hniezda robiť.

Z druhej strany Beskydov hrnú sa sem ostravskí barabi, skupujú za ledajaký groš chalúpku, čo tu poloslepo sedeli prilepené po neschodných úbočiach, a pomaly už nebude počuť hojkanie pas-tierov, tých by sme našli vo frýdeckej pilnikárni či v trineckých železiarňach, ale ozývať sa tu bude po rubiskách a po opustených požoroch moravčičke „sakra“. Div divúci, čo sa robí...

Keby bol Martin Papík nažive, možno by mu patrónov pochybilo, toľko sa tu jeleňov a hávedi napložílo. Ak sa vám ešte chce pipláť so zemiakmi, nespasú vám vňať jurinovské kravy, ale divé svine vám ich vyryjú prv, než motykou zakopnete do kopenca. A kto to kedy slýchal, že by nebolo počuť hudlanie žaríen a klepanie kosal? Namiesto toho vraj sa ozýva kvokanie divokých kúr.

Všelijako bolo, pivnice prázdne na prednovok, komory prázdne, štrichy na zbožie prázdne, a predsa museli by sme si rozumy poriadne trubancovať, aby nám prišlo na myseľ, že by bol niekto priviazal štranok na konár, a že by bol z druhého konca robil slučku. A teraz veru treba palcom d'obnúť kde-tu dookola. Aj u Bigosov sa stalo, ako by si pomstivá Papa zase pochutnala na jednom z prekliateho pokolenia, aj u Stuchlíkov jednému sa slučky zachcelo...

Postávali sa veci všelijaké. Nevravím, že len smutné. I také na radosť. Na prekvapenie všetkým tým, čo si mysleli, že peklo nedovolí, aby sa na grapách narodil niekto iný ako začítavačka mrakov. A tu naraz z kojišovskho Kúta vychádza kňaz Jozef a niet dost' kvetov, aby ho obsypali, keď v mene Chalupčanov, rodných Kojišov, Korničanov, Hlavičiarov, ktorí boli vždy pvoestní, že slabo stáli na nohách, keď vyšli od Košaričana či z Murdíkovkej krčmy.

Nemali jedno spraviť – nemali kňaza z kojišovského rodu poslať kamsi k

Rožňave, či na druhý koniec krajiny. Veď sme sa horko-ťažko dočkali, že sa niekto z našich radov bude prihovárať v našom mene a z hĺbky duše Ukrižovaného, keď prechádzal tackavým krokom okolo: „Vitajte Kristus Pán.“ To tak, ako by sa prihovárať skoro rovnocennému, blízke mu v utrpení.

Šľapaje

Tristan da Cunha. Musím si tento názov rýchlo naklepať, aby som nemusel po druhé, či po tretie dívať sa na mapu, ako sa ten malý ostrovček v južnom Atlantickom oceáne volá. Ani by ste neuhádli, ako mi prišiel na myseľ.

V súvislosti so slovenčinou. Kdesi som čítal, že ostrovček bol nejakou živelnou pohromou úplne zničený. Človek sa na ňom nemohol ďalej udržať. Anglická vláda musela všetko obyvateľstvo presťahovať. Boli to potomci anglických usadlíkov, ktorí sa dostali na ostrov asi pred dvesto rokmi. Na veci bolo pre lingvistov zaujímavé, že v obyvateľoch Tristanu mali živý záznam, ako znela angličtina kedysi pred dvoma storočiami, keďže obyvateľstvo bolo vlastne celkom izolované od vývoja jazyka v Anglicku a petrifikovalo staré formy.

Nejakých tých tridsať rokov, čo nás delí od Slovenska, nedá sa prirvať k dvom storočiam, ale i za ten krátky úsek pocítujeme, že sme vypadli z vývoja. Čítam slovenskú tlač, kde-tu ma drgne slovo, ktoré mi je úplne cudzincom. Potom telefonujem na všetky strany ľudom, ktorí len nedávno prišli zo Slovenska, a dopytujem sa, čo znamená mazut, čo je pútač, čo sú silice, čo je zuč – a na to mi nikto nevedel odpovedať. Niekedy uhádnem z kontextu, čo by nové slovo mohlo asi znamenať. Zábrana asi bude stará prekážka, náprotivok asi chce byť to, čomu hovoríme po anglicky counterpart, počítať by bol asi computer, a nakladač? Ktože ho vie?

Čo ma prekvapuje, je celá plejáda slov, ktoré denne užívame v angličtine. Angličan by ich nepoznal v novom pravopise. Z jam-u sa stal džem, z quiz-u kvíz a juice sa preobliekol na džús. Trend ostal trendom a stimulom tiež obdržal v slovenčine domovské právo. Preverený bol aj úpadkový striptíz z morálne zruinovaného Západu. Ba dokonca aj dispečing sa prízivuje na socialistickom výslni. Ľudia dostávajú anglický šok a vočujú muzikál. (Všimli ste si, že obohacujem slovenský slovník predposledným slovom? Nebude dlho trvať a aj ono sa vpíchlí do slovníka. Dávam na to svoje prorocké slovo.) Šlágre sa už nespievajú, teraz ich miesto prevzal hit a v knihupectve sa predávajú bestsellery. Nie som si istý, ale tak sa mi zdá, že tie bestsellery nie sú preklady z ruštiny.

Keď je o ruštine reč a keď naša socialistická bývalá vlasť je tak zadobre s dobrosrdečnou matičkou Rosijou, prečo slovenčina odiaľ neprevzala slová, keď sa pocítovalo, že starý lekvár je už na-

Výstup na Golgotu

*Kolkiže šli pred nami
a kolki idú s nami
tou cestou tvrdou, križovou
s vlastnými križami.*

*Križe sú ťažké niekedy,
a predsa nik tu nie je,
kto by chcel kráčať v šľapajach
Šimona z Cyreneje.*

*A niet tu ani Veroniky,
hoci dost' práce pre ňu,
čo by vám utrela
vašu tvár zarosenú,*

*niet ich tu - sami kráčame,
iba tešíme sa,
že cesta z tvrdej Golgoty
smeruje na nebesá.*

nič, treba ho vyhodit' a nahradit' niečím chutnejším?

Návrat na výšiny

Rád by som sa videl v Pjontkovej jame. Zasa podivná túžba. Už nič vhodnejšie si to zúbožené srdce neželá? Je už presýtené dobrotami sveta? Kdežeby! Málo tej dobroty zažilo.

Hádam som si mohol želať, aby som sa ešte raz našiel medzi mojimi rodnými vrchármi na púti k zázračnej panne do Frýdku. Pekné to bolo, keď sme k nej putovali. Ten obraz mi z mysle nikdy nevybledne... Dva dni sme nohami preberali, kým sme sa k nej dostali.

Pozrite, je nás dobrých tisíc. Ľudkovia, pútnici, preberajte tými unavenými nohami, dvíhajte ich lepšie, lebo len kúdole prachu po nás na ceste ostávajú. Moravčáci sa na nás pohoršujú a nadávajú nám do „pakáže žebračky“. Nech len nadávajú, veď aj my by sme im vedeli odplatiť, keby sme práve neodriekali chválu tej, ktorá bola požehnaná medzi ženami. Nadali by sme im do barabov, ale teraz by nebolo pekné špiniť si ústa škaredými rečami. Vystrojili sme sa predsa na púť. Takto rok čo rok preberáme nohami pred sviatkom Navštvienia. Aj ona, vyvolená matka Božia, putovala k Alžbete, aby jej doniesla radostnú novinu zvestovania. Peši tú dlhú cestu iste robila a peši sme sa aj my vybrali. Prenocujeme vo Frýdlande a zajtra nohy musia nájsť ešte toľko sily, aby nás doniesli do Frýdku. Len vyvalujte okále, Moravčáci. Vidíte ten dlhý zástup? Nehanbíme sa kráčať vašimi parádnymi ulicami. Zvony nás už vítajú, ale Ján Brezina ich prekričí, takého máme predspevaka. My sa pridáme mohutným hlasom a vyznáme, že „srdce plesá v nás“.

Veď hej, rád by som sa ešte raz našiel v pútnickom zástupe, nehanbil by som sa za babky s batôžkom na chrbte a so svätým slovom na ústach. Rád by som sa našiel medzi nimi i vtedy, keď pri svetle lampášov zostupujú z vrškov do dolín. Idú na polnočnú privítať novonarodeného, ešte chudobnejšieho ako oni. Veď či to svet kedy videl v chlieve sa narodiť? Biedni sme tu po vrchoch, ale nejaká tá posteľ sa pre rodičku predsa len nájde. Tak nám je dobre, keď zostupujeme ku klokočovskému kostolu. Nie je to len mráz, je to čosi viac, čo nám káže, aby sme sa prítúlili jeden k druhému.

A predsa som si ináč vybral, ak to má byť pretrhnutie, - púť k vrchárskej domovine. Zachcelo sa mi oblapiť sa s Pjontkovou jamou a tam s tou samotou.

Pred anjelským trúbéním

Požičal som si štvrtý diel Vlastivedy Slovenska a dva zväzky o kultúre. Keby kniha bola moja, vzal by som tesársku ceruzu, či klajbas, a počarbal by som ju výkričníkmi, väčšími ako jedle u nás v Zadnom diele, a tie boli obrovské.

Hneď v druhom riadku pred-slovu sa M. Válek priznáva, že ide o knihu „na naše pomery nezvyčajne spracovanú“. Nuž, je to pravdivé priznanie. Takto sa veru na Slovensku a o Slovensku nikdy nepísalo. Toľko podlostí, prekrúcania, švindľovania veru pred „Vítaným februárom“ nikdy nebolo.

Keď vyšiel druhý diel Encyklopédie Slovenska, Vnuk len tak napochytró vyrátal, že tam chýba 115 hesiel. Ľudia jednoducho zmizli, ako keby sa boli prepadli. Typické ľudožrútsvo, tak príznačné pre boľševickú prax. To isté by sa dalo povedať aj o Vlastivede Slovenska, o zväzku zaoberajúcom sa kultúrou. A toto kráľovanie bolí. A bolí ešte všeličo, i znevažovanie hodnôt, ktoré nám boli sväté,

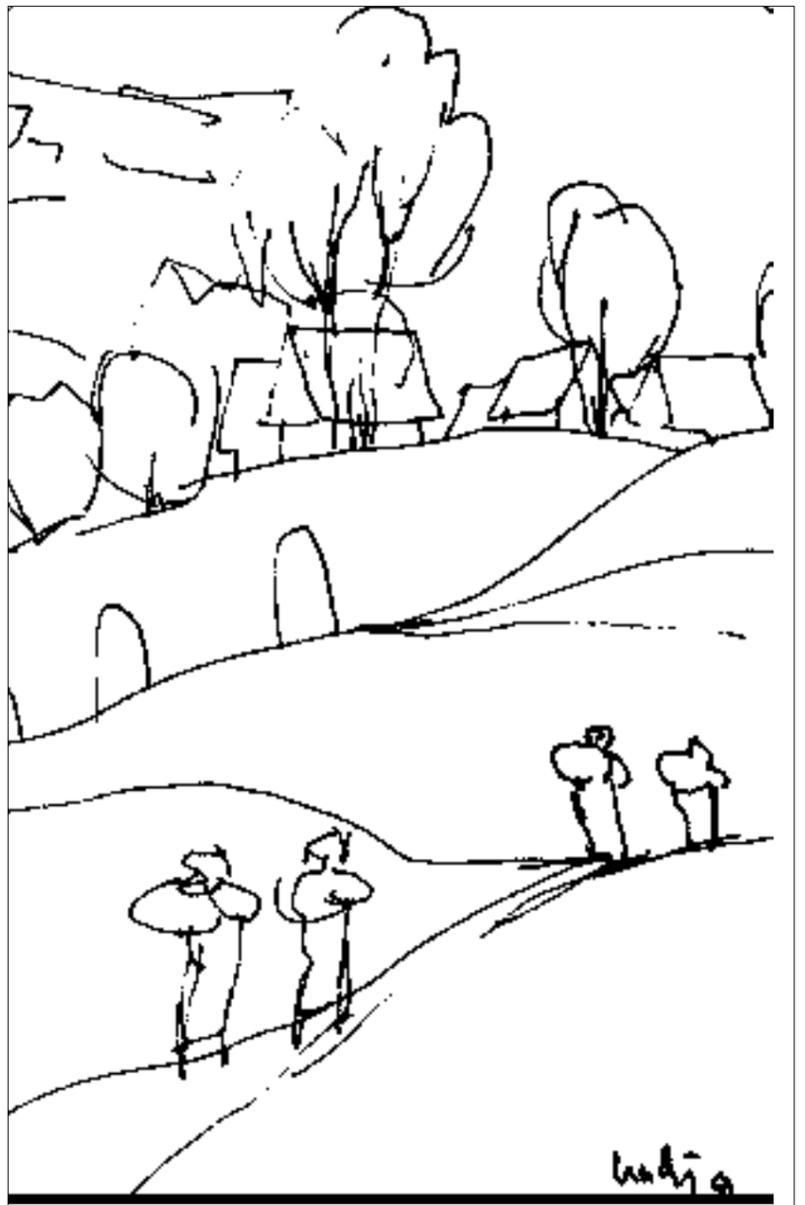
i holý fakt, že slovenský pisateľ je schopný chrchlať na vlastný národ.

Mal som pokúšenie spočítať, koľko ráz sa v knihe spomína „takzvaný“ slovenský štát alebo pre zmenu „klérofašistický“. Vzdal som sa. Sú to priam orgie besnenia proti útvaru, ktorý pre nás ostatných predstavoval vrchol snažení. A predsa som sa na plné kolo zasmial, skoro rozchichotal. V druhom zväzku Kultúry na str. 832 v štvrtom riadku odspodu sa hovorí o slovenskom štáte, a niet tam ani prívlastku „takzvaný“, ani „klérofašistický“. A na veľké prekvapenie hneď na nasledujúcej strane v desiatom riadku odspodu je zase reč o slovenskom štáte bez všetkých tých znevažujúcich prídavných mien. Hotová rebélia, sabotáž, kto si na to poriadne doplatil. Hádam aj pre neho sa ušla slučka, ktorých bolo po „vítanom februári“ do zásoby. Zrada na slávnom povstaní i socializme s neľudskou tvárou. Kto bol na vine? Korektor? Alebo hádam hlavný redaktor?

Nad tým posledným si nemusím lámať hlavu, viem, že sa nehompáľal, iba ak na deviatom oblaku slávy. Dr. Karol Rosenbaum. Stretávate sa s tým menom ustavične ako s bohatierom slovenskej kultúrnej scény, väčším ako Čurila Plenkovič, Dobrinja Niklitič, ba väčším ako Aljoša Popovič. Boli časy, keď som so slovenským kulturtrégrom sedával v tej istej prednáškovej sieni na bratislavskej univerzite. Ba dokonca sa stalo, že raz na Mrázovom seminári analyzoval moju prvú knihu Preťaté ohnivá a neštril chválou.

Diera do sveta

Prišiel som i ja svojimi peripetiami. Dva roky som naháňal vlaky po Coonalpynne, Pinaroo, Jabaku, po Karoonde i Waikerie, potom ma šli číslice a numerá zožrať ako dravá ryba piraňa, či ako sa volá. To keď som úradničil v káblovke a omamoval sa gumovými smradmi. Potom nastali zlaté časy. Prešli mi rukami stovky kilogramov tohto lesklého kovu. Lesklého, ale na prsty sa mi lepiť nesmel. Valcoval som ho na tisíciny inča.

Kresba: Zdeno Horecký

Bernolákova spoločnosť národného obrodenia a porozumenia veľmi oceňuje, že v obci Čakajovce sa opäť slávnostne odhaľuje socha ďalšej významnej osobnosti slovenského národa, pamätník kodifikátorovi slovenského spisovného jazyka Antonovi Bernolákovi.

Anton Bernolák ako mladý 24-ročný katolícky kňaz, ktorý ukončil teológiu vo Viedni ako chovanec Pázmanea, si uvedomil, že v čase politického „odmäku“ a Jozefinských reforiem je potrebné využiť ponúkanú možnosť na uplatňovanie národných jazykov v pastoračnej činnosti a v náboženskom živote početných etnik habsburského mocnárstva. Veľmi dobre si tiež uvedomoval, že nie je možné, aby slovenské obyvateľstvo žijúce na území Slovenska sa sformovalo na novodobý moderný národ, ktorý bude smerovať k vlastnej svojbytnosti bez toho, aby nepoužívalo vlastnú živú reč v písomnom styku a v školstve. Prvý krok k dovrhnutiu tohto cieľa videl vo vytvorení jednotného dorozumievacieho prostriedku - spisovného jazyka. Tomuto cieľu podriadil celý svoj život. Jazykovo bol na to pripravený nielen znalosťou cudzích rečí od klasických až po moderné, ale aj jazykovedným štúdiom slovenčiny a príbuzných slovanských jazykov ako aj širokou spoluprácou so slovenskými katolíckymi vzdelancami v Generálnom seminári v Bratislave.

O dva roky si pripomenieme 220. výročie kodifikácie spisovného jazyka Slovákov, ktoré sa viaže na vydanie základných gramatických diel v rokoch 1787-1791: „Dissertatio philologico-critica de literis Slavorum“ (Filologicko-kritická rozprava o slovenských písmenách), Linguae Slavonicae... Othographia (príručka slovenského pravopisu), Grammatica Slavica, Etymologia vocum Slavicarum. Veľkosť jazykovedného diela Antona Bernoláka korunuje päťzväzkový Slowar slovenský, Česko-Laťansko-Nemecko-Uherský, ktorý po niekoľkonásobnom zredigovaní a prepísaní Antonom Bernolákom bol vydaný po jeho smrti v Budapešti zásluhou Jura Palkoviča v rokoch 1825-1827 a ktorý zachytáva vtedajšiu slovnú zásobu slovenčiny a to vo vyše 30 000 heslách. Toto grandiózne dielo A. Bernoláka sme doteraz nedocenili, nevydali sme ho a ani sme s ním neoboznámili širokú verejnosť.

Spisovný jazyk Slovákov, vytvorený Antonom Bernolákom, používali najmä katolícki vzdelanci organizačne začlenení do Slovenského učeného tovaríšstva, ktoré organizačne, prostredníctvom miestnych stánkov pokrývalo celé územie vtedajšieho Slovenska a niektoré pobočné stánky aj mimo Slovenska. Členovia Slovenského učeného tovaríšstva cieľavedome presadzovali ideu svojbytnosti slovenského národa a používaním vlastného spisovného jazyka kladli základy národnej literatúry a kultúry, bezprostredne späté s jazykom. Bernolákova spisovná slovenčina už 51 rokov pred Štúrom sa stala významným nástrojom všestranného duchovného rozvoja národa, a to nielen v úzkom kruhu vzdelancov, ale cez osvetové diela Fándlyho aj v najširších vrstvách národa. Prispievala k sebauvedomovaniu svojej jazykovej jedinečnosti a zároveň prebúdžala v ľudoch hrdosť na svoju materčinu a kultúru. Geniálne literárne dielo Jána Hollého potvrdilo, že tento spisovný jazyk Slovákov je schopný obsiahnuť súčasné kultúrne univerzum a je dostatočne bohaté na to, aby sa v ňom mohla rozvíjať národná literatúra, odrážajúca v plnej zložitosti súčasnú úroveň myslenia a celého informačného spektra. Podobne vrcholným a doteraz nedoceneným dielom Jura Palkoviča bol popri vydaní Bernolákovho Slowara aj kompletný preklad knihy kníh - Svätého písma do Bernolákovskej slovenčiny a tým preverenie jej sémanticko-slovných a informačných nosností. Dve generácie bernolákovcov sa pričínili o to, že sa spisovná slovenčina na báze kultúrnej západoslovenčiny, tak ako bola vyšľachtená na Trnavskej univerzi-

Uholný kameň slovenského písomníctva a kultúrnej svojbytnosti

Z prejavu predsedu Bernolákovej spoločnosti Jozefa Prokopa na slávnostnom odhalení sochy Antona Bernoláka v Čakajovciach

te a na bratislavskej akadémii, rozšírila v katolíckych kruhoch vzdelancov a cez ľudovýchovné a osvetové dielo Juraja Fándlyho aj medzi pospolitým ľudom.

Túto skutočnosť musel rešpektovať aj Bernolák, hoci bol stredoslovák z Hornej Oravy.

Slovenskí evanjelici zatiaľ ostávajú na pozíciách biblickej češtiny. Treba v tejto súvislosti pripomenúť aj málo známu skutočnosť, že popredný bernolákovec a člen pobočného stánku Slovenského učeného tovaríšstva v Nitre Jozef Ščasný, ktorý bol kaplánom v Uhrovci a stal sa blízkym priateľom oboch bratov Štúrovcov, významným spôsobom na nich vplýval, aby prešli od češtiny k slovenčine. Pod jeho vplyvom a najmä pod maďarizačným tlakom, ktorý začal pôsobiť aj v radoch slovenských evanjelikov, Ludovit Štúr prestal veršovať po česky a prešiel na slovenský jazyk. Tento vplyv ako aj skutočnosť, že slovenskí evanjelici museli akceptovať stále sa upevňujúce pozície Bernolákovskej spisovnej slovenčiny, viedli ich k tomu, že Štúr sa rozhodol pre slovenčinu aj proti vôli Kollárovej skupiny a iných popredných evanjelických kultúrnych dejateľov a začal používať slovenčinu s akcentom na stredoslovenské nárečie.

V tejto situácii bolo potrebné zjednotiť úsilie bernolákovcov i štúrovcov, aby sa používala len jedna forma spisovného jazyka, aby sa neprehlboval jazykový rozkol, ktorý by oslaboval národnú jednotu. Táto snaha viedla nakoniec vzdelancov a predstaviteľov oboch zoskupení k dohode. Na historickom zasadnutí Tatrána v roku 1847 na katolíckej fare v Čachticiach sa sformovala skupina na prípravu reformy spisovného jazyka. Hodžovsko-hattalovská reforma slovenského jazyka nebola posledná. Po nej nasledovali ďalšie až po súčasnosť (Cambel, Volný, Novák, Paulíny a ďalší), avšak znamenajú iba vyladovanie a prispôbovanie, lexikálne i gramatické, novým vývojovým potrebám spoločnosti.

Odhalenie sochy Antona Bernoláka v Čakajovciach navodzuje však veľmi vážnu otázku: Prečo zostáva tvorba pamätníka takej geniálnej osobnosti národa, akým navždy zostane Anton Bernolák, tvorca jazykovej a informačnej bázy pre všestranný rozvoj národnej kultúry, len na pleciach zapálených jednotlivcov z ľudu, ktorí svoj čas i skromné prostriedky venujú pre udržanie pamäti národa? Prečo takáto iniciatíva nepovstala na pôde parlamentu, a prečo tieto snahy

nepodporí Ministerstvo kultúry? Asi ťažko sa v Európe nájde ešte taký národ, ktorý by tak málo dbal na tých vynikajúcich predkov a geniálnych predchodcov, ktorí ovplyvnili vývoj národnej kultúry a stanovili kurz k zvýrazneniu národnej jedinečnosti a svojbytnosti, ktorý postupne vyústil do emancipačného procesu a štátnej samostatnosti. Veď ako ináč si vysvetliť, že v našom hlavnom meste, v Bratislave, je busta Antona Bernoláka zastrčená

na Rudnayovom námestí (!) za Konkatedrárou svätého Martina, a prvý skutočný národný bard Ján Hollý má svoj pamätník o kúsok ďalej v kúte medzi dvoma budovami?

Je načase, aby konečne v našich dejinách a jazykovede mal Anton Bernolák také miesto, aké si zaslúži, vzhľadom na svoje dielo, bez ktorého by Slováci nemali spisovný jazyk. Z tohto dôvodu Bernolákova spoločnosť vyvíja úsilie, aby na mieste, kde stál generálny seminár v Bratislave, bolo postavené súsošie A. Bernoláka a bernolákovcov. Tento cieľ sa v roku 1999 takmer podarilo naplniť, keď bol predsedom NR SR Jozef Migaš a v štátnom rozpočte bolo vyčlenených 6 mil. Sk na vytvorenie dôstojnej sochy pre Antona Bernoláka na Bratislavskom hrade. Ale nakoniec sa nič neurobilo! V tomto roku, hľadajúc naplnenie zámeru BS postaviť pamätník na Bratislavskom hrade, sme sa o pomoc obrátili na prezidenta SR Ivana Gašparoviča a predsedu NR SR Pavla Hrušovského. Na osobnom prijatí delegácie BS v prezidentskej kancelárii sme dostali ubezpečenie, že pán prezident bude rozhodne presadzovať postavenie sochy Antonovi Bernolákovi na rokovaniach s predsedom NR SR a s predsedom vlády SR, a to tak, že v štátnom rozpočte na rok 2006 bude vyčlenená osobitná finančná čiastka, ktorá bude účelovo viazaná.

Hlavné mesto, resp. jeho predstaviteľia v každom štáte vždy udávajú tón a sledujú záujmy obyvateľstva štátu aj v kultúrnej oblasti. Tým sa dosahuje to, že obyvateľstvo celého štátu sa stotožňuje so svojím hlavným mestom a je naň hrdé. Preto je nepochopiteľné, že viceprimátor hlavného mesta PhDr. Štefan Holčík, sám historik, bol schopný reagovať na žiadosť výboru BS o umiestnenie pamätníka A. Bernoláka v hlavnom meste takým necitlivým spôsobom hraničiacim s aroganciou - negovanie a odmietanie všetkého, čoho si mnohé generácie Slovákov nesieme vážnu váhu doma i v zahraničí, na-

miesto toho, aby hľadal riešenie, alebo aspoň podporil dobré snahy. Zostáva slovenským špecifikom, že väčšina primátorov a starostov miest, obcí a ich zastupiteľstiev na Slovensku vychádza z myslenia a čítania občanov, čím vlastne supljuje úlohu hlavného mesta. Výsledkom ich praktického konania a úsilia je to, že na najlukratívnejších miestach svojich miest a obcí stavajú pamätníky pre najvýznamnejšie osobnosti histórie svojho národa. Tak boli odhalené dôstojné pamätníky A. Bernoláka v Žiline, v Nitre, v Trnave, v Námestove, v Nových Zámokoch, v Prešove, v Bardejove, v Michalovciach i v Senci, v Jatove. Po A. Bernolákovi sú pomenované námestia, ulice a školské zariadenia.

Občania obce Čakajovce sú jedineční tým, že na svojom námestí umiestňujú sochy najvýznamnejších osobností slovenského národa, ktoré stvárnil ľudový umelec Štefan Lahučký. Za to pat-

rí ako jemu, tak aj celej obci veľká vďaka. Pevne verím, že nielen súčasníci, ale aj ďalšie generácie ocenia toto dielo na povznesenie národného vedomia.

Tento zámer - vytvorenie Panteónu najvýznamnejších osobností slovenského národa chce Bernolákova spoločnosť presadiť v Bratislave na dnešnom Námestí Slobody pred budovou Úradu vlády. V súčasnosti Bernolákova spoloč-

nosť vypracúva návrh na novelizáciu zákona č. 241/1993 Z. z. o štátnych sviatkoch, dňoch pracovného pokoja a pamätných dňoch v takom znení, aby pri príležitosti narodenia Antona Bernoláka (3. 10. 1762) bol poslancami NR SR vyhlásený „Pamätný deň Antona Bernoláka“.

Žiaľ, sme aj svedkami toho, že nami zvolení predstavitelia Slovenskej republiky vo vláde i v parlamente nechápu potreby občanov a nutnosť prehlbovať historické vedomie nášho obyvateľstva. Oproti tomuto postojú je potrebné si povšimnúť, koľko pamätníkov odhalil podpredseda vlády Pál Čáky - sochy Atillu, sochu Petőfiho v Medickej záhrade v Bratislave, pamätníky bájných turulov a iných mytologických postáv, atď. Preto keď slovenskí politici v praktických činoch nemajú záujem napraviť znevažovanie a krivenie histórie vo vzťahu ku katolíckym osobnostiam Slovenska počas celého obdobia komunistického panstva, ľud sám, zdola, si tieto veci rieši po svojom. O tom svedčí aj táto slávnosť v Čakajovciach a vaša účasť na tomto zhromaždení.

Čakajovce sú príkladom v tom, že na ich námestí vedľa seba stoja vynikajúce osobnosti slovenského národa bez ohľadu na to, akého boli vierovyznania či politickej orientácie. Prestať deliť osobnosti podľa vierovyznania, politickej orientácie, či iných hľadísk je základným predpokladom na to, aby sme konečne nastúpili kultivovanú cestu váženia si svojich dejín, kultúry, tradícií a zvykov. Symboly vlastnej jedinečnosti, hrdosti na svoj pôvod, na históriu, sú základným predpokladom na to, aby sme sa zaradili k ostatným starobylým kultúrnym štátom Európskej únie, pre ktoré je úcta k národným dejinám a k jej predstaviteľom tou najvlastnejšou samozrejmosťou. Toto je cesta, ktorá nás posunie vpred a dá „krídla“ pre štátnu ideu súčasníkom i nastupujúcim generáciám.

Dve zaujímavé publikácie o slovenských dejinách

Minulý mesiac uzreli svetlo sveta dve publikácie, ktoré môžu zaujať nielen odborníkov, ale aj laických záujemcov o naše národné dejiny. Obe vydala Katedra histórie FF UCM v Trnave.

Prvou publikáciou je 400-stranová ročenka katedry s názvom *Historické rozhľady II*. Prináša 13 štúdií. Ich autormi sú nielen známe osobnosti slovenskej historiografie (M. Kučera - problematika husitstva) či M. Hurbanič (otázka identít v stredoveku), ale aj nastupujúca generácia autorov, napr. M. Duchoň (domácnosť malokarpatských mešťanov 17 st.), P. Mičianik (bitka pri Lipovci), M. Lacko (slovenskí vojaci a sovietsky raj), K. Janas (problematika župných sídiel v 1. SR) a i. Viacero podnetných štúdií vyšlo aj z pera absolventov katedry, ktorí majú tak zároveň možnosť predstaviť ich odbornej verejnosti. Štúdie dopĺňajú zaujímavé dokumenty, recenzie, anotácie, ako aj zoznam obhájených diplomových prác.

Druhou publikáciou je malá (ani nie 300-stranová) edícia prameňov pod názvom *Situačné hlásenia okresných náčelníkov (január - august 1944)*. Ide o prvý zväzok širšie koncipovaného projektu vydávania archívnych prameňov k dejinám 1. Slovenskej republiky. (II. a III. zväzok sú plánované na rok 2006). Práca môže byť dobrou pomocou o.i. aj autorom regionálne zameraných prác z obdobia 1. SR.

Obe knihy si možno objednať na adrese Katedra histórie FF UCM, 917 01 Trnava alebo na tel. č. 0908 819707.

Koncom októbra som navštívil Vilnius, hlavné mesto Litovskej republiky, aby som sa zúčastnil na 3. balticko-nordickom stretnutí venovanom vysokému krvnému tlaku (hypertenzii). Nie je mojím cieľom venovať sa tomuto celospoločensky závažnému ochoreniu z lekárskeho hľadiska a hodnotiť vydarené odborné podujatie, na ktorom sa zúčastnili odborníci z viac ako dvadsiatich krajín Európy a zámoria. Chcel by som však čitateľov stručne oboznámiť s niektorými dojmami, ktoré vo mne vyvolal krátky pobyt vo Viľňuse z pohľadu zahraničného návštevníka.

V hlavnom meste Litvy veľmi zreteľne pulzuje súčasný život rozvíjajúceho sa mladého štátu a dáva vnímavému návštevníkovi zo Slovenska podnety na zamyslenie a na porovnanie. Bezprostredným a príjemným dojmom pôsobí atmosféra mesta. Viľňus sa rozprestiera v malebnej prírodnej scenérii vytvorenej na lesy bohatou pahorkatinou s dvoma riekami – väčšou Neretvou (Neris) a jej menším ľavobokým prítokom Viljou, podľa ktorej dostalo mesto s 550 000 obyvateľmi meno. V r. 1994 UNESCO zaradilo starú časť mesta (staré mesto) rozloženú na ľavom brehu Neretvy do svetového kultúrneho dedičstva ako jedno z najrozsiahlejších a najkrajších starých miest strednej a východnej Európy. Jeho špecifický kolorit pripomínajúci bohaté talianske mestá, ako Rím či Florenciu mu vtisli talianski architekti.

Viľňus je najsevernejšie európske mesto so starým staviteľským slohom minulých storočí charakteristickým pre južnú Európu. V období od 14. do 17. storočia predstavovalo najväčšie, čo do obyvateľov a najvýznamnejšie centrum európskej kultúry a vzdelanosti vo východnej časti Európy. Staré mesto ešte dnes odráža verne túto veľkú epochu rozvoja Viľňusu. A práve to je fakt, ktorý si obyvateľ Bratislavy s intímny vzťahom k hlavnému mestu Slovenska v plnej hĺbke uvedomí. Viľňus poznamenaný časom storočí ani v období sovietskej moci nebol tak devastovaný necitlivými urbanistickými zásahmi v mene novej umelecky málo hodnotnej socialistickej architektúry, ako tomu bolo v našom hlavnom meste. Na 360 hektároch plochy starého mesta je viac ako 50 chrámov vo väčšine v jedinečnom barokovom slohu, ktorý je v jednotnacej harmónii tak s dekoratívnym interiérom ako aj s exteriérom, či už sú to sekulárne stavby alebo prírodné prostredie. To najväčšmi dotvárajú parky, ktoré patria medzi najväčšie mestské parky v Európe.

Na začiatku 19. storočia bol Viľňus (Vilno) po Moskve a Petrohrade tretím najľudnatejším mestom východnej Európy s viac ako 600 000 obyvateľmi. Viľňus založený v r. 1323 bol sídelným mestom litovských kráľov (a neskôr aj poľských kráľov počas únie s Poľskom 1569 – 1795 - Rzeczpospolita). Litovské kráľovstvo v 14. a 15. storočí patrilo medzi najväčšie v Európe (siahalo od Baltického po Čierne more). Rozvoj mesta ťažil zo stretnutia kultúr východu a západu predstavovaných Litovčanmi, Poliakmi, Rusmi, Židmi, Karaimami a Nemcami.

Viľňus bol svedkom významných udalostí nielen v dejinách Litvy a Poľska, ale aj Švédska, Ruska, Francúzska. Bol miestom dlhodobého alebo kratšieho pobytu známych osobností politického, vojenského, vedeckého a kultúrneho sveta. V 1812 sa tu zdržiaval Napoleon pri ťažení do Ruska, maršál Kutuzov, víťaz nad Napoleonom, tu bol gubernátorom, mesto na-

vštívil Stendhal, Sigmund Freud i Albert Einstein a mnohí iní. Dnes Viľňus je vedúcou metropolou baltickej oblasti. Patrí medzi 20 najpozoruhodnejších svetových miest vzhľadom na jeho kultúrne bohatstvo a všestranný rozmach.

Hrdosť a úctu k národným dejinám na pôde Viľňusu vidieť na každom kroku. Štát sa o svoje hlavné mesto príkladne stará. Popri rozsiahlej rekonštrukcii architektonicky cenných pamiatok je to na prvom mieste je úplne znovu vybudovanie zrúcaného hradu litovských kráľov ako jedného z najvyšších symbolov národnej hrdosti Litovčanov. Výstavba hradu podľa starej dokumentácie spolu s archeologickým výskumom je najväčším projektom, ktorý prebieha v Európe

Slovákov, by mali vojsť do moderného nedávno vybudovaného národného divadla opery a baletu vo Viľňuse. Presvedčili by sa, že divadlo je dôstojnou, reprezentačnou budovou a umelci v ňom pôsobiaci sú vlajkovou loďou umenia Litvy. No najmä, že vytváranie priaznivých podmienok pre rozvoj umenia (v Litve je 13 štátnych divadelných scén) je jednou z najúčinnejších línií štátnej politiky s veľkým vplyvom na domáci kultúrny život a výbornou propagáciou vlastného štátu v zahraničí.

Slováci a Litovci mali a teraz po páde totalitného režimu v strednej a východnej Európe majú mnohé podobné vývojové črty. Nemali sme síce takú dlhú dobu (viac ako 4 storočia) vlastný štát, ale Veľkomoravská ríša

Náš v doterajšom dvanásťročnom trvaní zostáva v tejto oblasti politiky viac – menej pasívny bez vytvorenia adekvátnej vnútroštátnej a zahraničnej atmosféry. Zostávame stále voči sebe nepochopiteľne veľkými dlžníkmi, a to hlavne voči mladej generácii, ktorá sa nezaujíma o naše dejiny. Duševný obzor mladej generácie sa tak ochudobňuje o ničím nenahraditeľný vplyv národnej histórie na formovanie jej uvedomenia, na zakotvenosť a nájdenie trvalých istôt v rodnom prostredí. Toto všetko poskytuje priestor pre množiace sa prejavy domáceho extrémizmu, ako sme toho svedkami.

Starostlivosť o vlastné dejiny sa v Litve premietla do obnovy prvého sídla litovských veľkokniežat - mesta Trakai (25 km od Viľňusu), ktoré je na

Súčasný rektor, biochemik Benediktas Juodka, je 83. v poradí. Zreštaurovaný komplex pôvodných univerzitných budov je architektonickým skvostom a nachádza sa v bezprostrednej blízkosti prezidentského paláca (prezident Valdas Adamkus). Budovy dýchajú históriou, dôstojnosťou a vzbudzujú tak u návštevníkov ako aj študentov úctu a bázeň. Svedčia o zasluženosti starostlivosti, ktorú venuje litovská vláda vzdelaniu. Nadväzuje na tradíciu, veď za vlády posledného kráľa Stanislava Augusta Poniatowského (1764-1795) bolo zriadené v 1773 prvé ministerstvo osvetu v Európe. Na univerzite študovali významní predstavitelia litovského národného obrodovania. S. Daukantas a S. Stanevičius a veľikáni romantickej poézie Poľska a Litvy: Adam Mickiewicz (Mickiewiczus) a Julius Slowacki. Univerzitu pre účasť na protiruskom novembrovom povstaní v 1830 cárska vláda zatvorila a výučba sa obnovila až v r. 1919, kedy dostala meno po jej zakladateľovi – Univerzita Štefana Bátorého.

Tiež jedna z najväčších postáv novodobých dejín Poľska, Jozef Pilsudski, je tesne spätá s Litvou. Narodil sa pri Viľňuse v r. 1867. Svoj vrúcny vzťah v Litve potvrdil vo vlastnom záveve, aby jeho telo bolo pochované v Krakove, ale srdce uložené do hrobu jeho matky vo Viľňuse. Tento akt prispel k tomu, že Viľňus, aj keď je hlavným mestom susedného štátu, zostáva jedným z najpamätihodnejších a pútnických miest Poľska. Tu sa vynára paralela Bratislava - Praha s úvahou, ako veľa ešte chýba do docenenia vzájomných vzťahov týchto miest vzhľadom na ich nespochybniteľný historicky pozitívny vplyv na národný a kultúrny život a povedomie Slovákov a Čechov predovšetkým v dobe národnej poroby a útlaku.

Napriek pohnutým dejinám a strate samostatnosti, od r. 1795 do r. 1915 (väčšinu územia anektovalo Rusko), v rokoch 1940 – 1990 ruská okupácia, iba krátke obdobie samostatnosti v r. 1918 – 1940, litovský národ sa nepodrobil. Jeho odvahu, statočnosť a vytrvalosť v boji za slobodu symbolizuje štátna zástava Litvy z r. 1918, zložená z troch pozdĺžnych pruhov: horného – žltej farby – slnko, svetlo a prosperita; stredného – zelenej farby – litovská krajina, nádej a radosť, dolného – červenej farby – farba zeme, života a krvi.

Litva je o 1/3 väčšia ako Slovensko a na jej území sa oficiálne nachádza geografický stred Európy. Určil ho v r. 1989 Národný Francúzsky geografický inštitút a lokalizoval 26 km severne od Viľňusu a je registrovaný v Guinnessovej knihe svetových rekordov. Miesto označuje pamätný kameň a blízke turistické informačné centrum vydáva certifikáty o návšteve strednej Európy.

Vitalita, pracovitosť občanov Litvy sa v súčasnosti prejavuje vo významnom ekonomickom vzraste, najmä po vstupe do EÚ. Hrubý domáci produkt sa zvýšil za rok 2004 o 7%, export vzrástol o 5%. Nezamestnanosť poklesla z 13% na 10%. Sú to isto pre štát s 3,5 mil. obyvateľov priaznivé ukazovatele a sú podnetné aj pre našu republiku.

Niekoľkodňový pobyt vo Viľňuse ma presvedčil, že nadviazanie (nadväzovanie) užších stykov na všetkých úrovniach medzi Litvou, vrátane ostatných pobaltských štátov, a Slovenskom bude na prospech každej zo zúčastnených strán.

IGOR RIEČANSKÝ, (Prof., MUDr., CSc.)
Slovenská zdravotnícka univerzita,
Kardiologická klinika Slovenského
ústavu srdcových a cievnych chorôb

Reflexie z Viľňusu

v oblasti pamiatkárstva. Hrad sa má stať sídlom litovského prezidenta a má byť odovzdaný do užívania v r. 2009, kedy Litva bude oslavovať milénium, čo sa jej meno po prvýkrát zaznamenalo v historických analóh (Kvedlinburská kronika). Tento príkladný ťah najvyšších štátnych orgánov Litvy v všetkých jej občanov k Viľňusu, naplnený konkrétnymi činmi, môžu priamator a magistrát hlavného mesta Slovenska Bratislavy iba závidieť.

Budovanie a rozvoj Viľňusu je vecou národnej prestíže, s čím korešponduje vysoká úroveň propagácie mesta zameraná na zahraničného turistu. Vychádzajú reprezentatívne mesačné periodiká a iné propagačné materiály o histórii a súčasnosti Viľňusu a Litvy vo svetových jazykoch. V aktivitách v tejto oblasti Bratislava citeľne zaostáva.

Na významnosť a úlohu Viľňusu v národnom živote upozorňujú turisti pamätníky významným osobnostiam Litvy, názvy ulíc, námestí, parkov. Aký to rozdiel v porovnaní s Bratislavou, ktorej predstavitelia sa chovajú alibisticky, ustráchané voči našim dejateľom. Ich mená sú zväčša nahradené bezvýznamnými triviálnymi názvami. Príkladom na túto zarmucujúcu skutočnosť sa nájde prebohato.

Čo všetko sa odohralo okolo novej budovy SND v Bratislave, či sa má dostavať, či má slúžiť pôvodnému účelu. Pochybovači, resp. zástancovia čistého komercionalizmu zrejme s mizivými vedomosťami (alebo ignorantsvom) o nezaštupiteľnej úlohe, ktorú zohralo divadlo v národno-uvedomovacom procese

s prijatím kresťanstva a následným rozvojom kultúry a vzdelania vznikla o niekoľko storočí skôr, keď ešte Litva v dejinnej mape Európy bola neznáma. Chýba nám v porovnaní s Litvou silnejšie národné povedomie a hrdosť, znalosti vlastnej histórie a úcta k nej, vrúcnejší vzťah k rodnej zemi. Pestovať toto rýdze vlastenectvo, národnú spolupatričnosť bez prímiesi šovinizmu patrí medzi základné úlohy štátu.

zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Presvedčí o tom návštevníka najmä rekonštrukcia jazera obklopenej hradnej pevnosti, ktorá v prvej tretine 14. storočia odolávala nájazdom križiakov a nemeckých rytierov, ktorí si chceli vojensky podrobiť posledný pohanský štát v Európe, no bezúspešne. Vtedajšie veľkoknieža Vytautas (Witold) pozval do Trakai Karaimov a Tatárov, aby tvorili jeho

osobnú družinu, posilnili obranu mesta a podporili jeho rozvoj. Karaimovia pôvodom z Mezopotámie zohrali potom významnú úlohu v dejinách Litvy. Z pôvodného počtu niekoľko tisíc dnes žije z tohto etnika dvesto priamych potomkov požívajúcich všeobecnú vážnosť a štyria z nich sú napr. veľvyslancami Litovskej republiky.

Ako vysokoškolského učiteľa ma upútala Viľňuská univerzita. Patrí medzi najstaršie v strednej a východnej Európe. Založil ju na pôde jezuitskej akadémie v r. 1579 litovský a poľský kráľ Štefan Bátor (uhorský magnát, bol kráľom do r. 1589) so súhlasom pápeža Gregora XI. Univerzitná knižnica pôvodom z roku 1570 (najstaršia v pobaltských štátoch) obsahuje viac ako 6 miliónov kníh a rukopisov. K univerzite patrila vlastná tlačiareň od r. 1586 a v r. 1793 bola zriadená hvezdáreň. Teraz univerzita, na ktorej študuje 24 000 študentov, zahŕňa 12 fakúlt, 8 ústavov, 10 výskumných centier a 3 univerzitné nemocnice (2 pre dospelých, 1 pre deti) spomínané observatórium, botanickú záhradu, počítačové centrum a kostol Sv. Jána.

Vrch krížov pri Šiauliai (Litva), pútnické miesto a národný symbol

(Dokončení z 3. strany)JJ

Celý boj o světovládu se odehrává zpravidla na půdě USA, neboť právě tento státní kolos řídí (bohužel) celý svět. Kdo ovládne USA, je diktátorem světa. Americká vláda dává od 90. let možnost cizím vojskům budovat své vojenské základny v USA. Obrovské množství vojáků z Ruska a dalších zemích, které, zdánlivě na oko, USA považuje za extrémní, dnes nacvičují na půdě USA operace „REX 84...“ Proč vláda USA zve na své území znepřátelené armády v takovém množství? Ve Fort Polku v Louisianě je nyní 19 000 cizích vojáků, v Napě u kalifornského Barstow je 50 000 cizích vojáků, kteří jsou výslovně udržováni jako pohotovost pro případné nepokoje v oblasti Los Angeles. U Sacramento v Kalifornii je 40 000 cizích vojáků. V San Diegu a okolí je dalších 40 000 cizích vojáků. Jižně od Los Angeles je 22 000 vojáků, neustále připravených k útoku. V Nevadě jsou umístěna mnohatisícová ruská vojska. Speciálně pro ruské vojáky v USA byla vydána zvláštní výuková brožura, která učí, jak provádět domovní prohlídky a jak správně zabavovat zbraně. V texaském cipu je situováno 43 000 cizích vojáků. V Anchorage na Aljašce přes 14 000 cizích vojáků. V horách západní Montany je 20 000 cizích vojáků, vše zpravidla z protiamericky zaměřených států. Tyto údaje jsou z roku 1993, kdy působilo celkem na území USA cca. 500 000 cizích vojáků. Dnes se počítá, že je na celém území USA přes milion zahraničních vojáků, připravených vrhnout do ulic amerických měst a zmocnit se Ústavy. První cizí vojska pozval 2. září 1992 už prezident George Bush starší. Už tehdy bylo jasné proč. Není důstojné, aby americká armáda šla proti svému lidu, budou pozváni jiní a armáda USA bude provádět pouze „zákonná“, represivní opatření, zatýkáni?

Ale to samé se týká i policejních složek. Dodatek Návrhu trestního zákona Sněmovny reprezentantů USA, 4092-HR 3355, oddíl 5108, počítá s najímáním zahraničních policejních oddílů pro dohled nad situací v USA. Mark Koernke z Michigánu, bývalý analytik rozvědky a kontrarozvědky americké armády, varoval počátkem 90. let veřejnost, že vláda USA připravuje vytvoření Národního policejního sboru, což bude nová gigantická superorganizace složená ze stávajících policejních a pořádkových oddílů, tajných služeb a armády. Tento Národní policejní sbor je podle Koernkeho určen především pro stíhání politických odpůrců vlády. Tento sbor počítá s převzetím lokálních policejních stanic v zemi, čímž získá maximální přehled nad každým občanem dané lokality. Šéfem tohoto nového Národního policejního sboru byla Janet Renová (ministryně spravedlnosti USA). Ta samá Renová, která vydala rozkaz 19. dubna 1993 v texaském Waco k vraždě 86 civilistů, z čehož 24 dětí, když dům zdejší náboženské společnosti, která se odmítala podrobit vládním provkám, nechala natlakovat vysoce hořlavým plynem CS (přestože byl v lednu 1993 zakázán) a následně byl založen požár budovy, který poté Renová i Clinton v aféře „WACO“, zastíraly jako masovou sebevraždu nějakých fanatiků. Vláda se tak zbavila 86 „nepřátel“, státu a udělala z toho tehdy ještě ukázkový příklad pro média, že pokud se kdokoliv odmítne podřídit prohlídkám nebo perzekucím vlády, může taktik skončit. Jestli je to předzvěst praktik tohoto nového policejního gigantu v čele s Mr. Renovou, máme se na co těšit.

Cizí, ale i americké policejní sbory, které se připravují na prohlédávání domácností a zatýkáni politicky nevhodných, v dosud největší operaci, kterou kdy svět poznal, už dávno jen tyto praktiky nenacvičují. Koncem roku 1992 a začátkem 1993 začaly tyto vládní razie v Chicagu pod názvem „Clean-Sweep“, a v Clevelandu pod názvem „Achilles 2...“ Tyto razie nebyly vedeny proti kriminálním živlům ani pouličním gangům, ale proti obyčejným občanům, kteří bránili

Keby to radšej bola lož!

své rodiny, domovy a firmy. V operaci „Clean-Sweep“, ozbrojené složky pročesávaly městské čtvrti, vnikaly do každého domu, a to mnohdy i násilím. Tak jako Hitler vyprázdnil německé věznice od hrdlořezů a zformoval z nich zatýkáci jednotku – Hnědé košile, tak i naše nová policejní složka zapojuje do své práce pouliční gangy v Los Angeles, Chicagu a New Yorku, a to jak Crips, tak Bloods. Na náklady federálních fondů byli vycvičeni, vybaveni a obléknuti do uniformy. Ten, kdo Vás včera na ulici okradl nebo podřezal příbuzného, nyní bude bušit s vládním odznakem na Vaše dveře a zatýkat Vás pro věci, které jste neudělali. V roce 1990 přijal navíc Nejvyšší soud USA zákon, který dovoluje rozsáhlé a povinné prohlídky automobilů a bytů. Omlouvá se mnohdy dokonce i násilí ze strany policie, vládní orgány se prostě mohou, s požeňáním soudu, chovat k lidem jako k dobytku. Zatýkáni bez důvodů a vězňeni bez soudu, díky zákonům z roku 1994, to jsou další a další hřeby do rakve naší demokracie.

A co v České republice? U nás fungují taktéž velmi spekulativní zákony a praktiky. Ale my jsme z doby totality zvyklí již na cokoli. Domovní razie, násilí a zatýkáni nebylo nic neobvyklé. Ale USA jsme předstihli i v masových razích.

Koncem 70. let byla například na několik hodin totálně vykliděna vládními složkami obec Řepčice v Čechách. Lidé byli vyhnáni ze svých domovů daleko od obce a bylo jim řečeno, že se bude v obci hledat nebezpečná munice z 2. světové války, což mělo být pro místní obyvatele strašákem a podnětem k opuštění obce. Zatímco však armáda celou oblast uzavřela, vláda zde ve skutečnosti nezákonně a v tichosti prohledávala dům po domu a nic netušícím občanům prohledávala domovy, kde na základě udání hledali různé protivládně motivované knihy a materiály Charty 77.

Podobně razie poté začala provádět i vláda USA, která uzavírala a evakuovala celé oblasti pod záminkou úniku nebezpečných plynů nebo jiných chemikálií, dokonce podél evakuačních silnic pohazovali naoko mrtvé dobytky, který byl však jen uspán silnými dávkami sedativ, aby byla fikce dokonalá. Vystrašení občané s plynovými maskami, které z umělé navozeného strachu nesundávají radši ani v evakuačních autobusech, okružní jízda skrze „uhnulý“, dobytek a pryč s lidmi daleko od místa. Mezitím na totálně vykliděné lokalitě armáda a tajné složky (jak jinak, než bez plynových masek) testují tajné zařízení nebo masově prohledávají domácnosti.

Ale pád totalit v našem státě neznamenal zároveň i pád toho, co bylo v lidech vžit. Vzpomínám si na případ ze začátku 90. let, který se tehdy ostře kritizoval v našich médiích. Ve středních Čechách byl totiž tehdy na opuštěné silnici zastaven, zakuklenými členy českých ozbrojených složek, běžný dálkový autobus s lidmi. Muži se samopaly v rukou naskákali dovnitř a začali násilně prohledávat jednotlivé a značně šokované cestující. Jak se ukázalo, šlo o cvičení. A já se ptám, co to naše ozbrojené složky nacvičovaly už dávno po pádu totality? Jaké razie a operace se to připravují v zelených mozcích naší republiky? Po této aféře, která byla rozmáznuta v tisku, se již podobný případ veřejně neobjevil, to ale neznamená, že naše ozbrojené složky nenacvičují v tajnosti operace proti nevinným civilistům.

Ale vraťme se k USA a jejich razím. Jak jsme si říkali, policejní násilí, vládní konfiskace, domovní prohlídky a zatýkáni nevhodných, jen politicky odlišných, to je stupňující se realita USA a jejich právního řádu. Agentura FEMA a Rada národní bezpečnosti USA už začátkem 90. let vlastnila seznam 10 000 Američanů, kteří nevyhovují politické strategii

světovlády a byly určeny k zatčení a internování spolu s dalšími disidenty „Nové doby“, do koncentračních táborů. Vzpomínáte si? Toto téma jsme zde již nakousli. Pověděli jsme si o historii koncentračních táborů a nastílni jejich současnost. Americký senátor Langer a Cooper nám k tomu feklí též své svědectví.

Okamžitě, jakmile vypukne den „D“, nebo jedna z jeho operací k uchvácení USA a světovlády, rozběhne se současně automaticky tzv. operace „DRAGNET...“ Podstatou operace „DRAGNET“, je gigantický počítač (o kterém již byla řeč) a který je umístěn poblíž Washingtonu. Tento gigantický počítač, obsahující záznamy snad o všech lidech, je připraven po přijetí signálu, okamžitě tisknout zatykače na statisíce předem vytipovaných občanů, nepřátel státu. Americké vojenské síly budou zneužity k tomu, aby terorizovaly, zatýkaly a bez soudu zavíraly do koncentračních táborů nepohodlné obyvatele USA. Tento konkrétní plán č. MCSCBDPP-I-73 už počítá i s vyhledáváním nevhodných občanů, kteří se budou skrývat před vládními jednotkami. Součástí tohoto plánu je již hotový dopis, který má být zaslán jako vyhláška o hledaných „zločincích“, a veřejně vystavena v celé společnosti.

Všichni nepohodlní občané mají být pochytáni a umístěni do koncentračních táborů, které již existují po celém území USA. A nyní právě navážeme na několik stran zpět a dopovíme si fakta o současných koncentračních táborech v USA.

Původně bylo pod vládní organizaci FEMA povoleno postavit na území USA 23 koncentračních táborů pro odpůrce vlády v krizových situacích státu. To bylo koncem 80. let. Vojenským daňovým rozpočtem 1990-1991 bylo schváleno vládou USA dalších 20 vedlejších koncentračních táborů. Zřízení těchto 20 dalších táborů bylo povoleno na základě dodatku č. 656 Carla Levina k rozpočtu ministerstva obrany. Do roku 1993 se na území USA nacházelo již 43 koncentračních táborů. Dnešní situace je neznámá (už jen proto, že kromě vládou schválených koncentračních táborů je na území USA a především pod jeho povrchem mnoho černých internačních táborů již od konce 40. a počátku 50. let). Ale bavme se nyní o 43 známých a vládou zřízených táborech pro občany USA, neboť o koncentračních táborech na Guantanamo a dalších cizineckých táborech již bylo v tisku řečeno dost.

10 z těchto amerických koncentračních táborů pro civilisty bylo vybudováno přímo pro program „REX 84...“, tedy zejména pro ty, kteří budou klást odpor při znárodnování, konfiskaci majetku nebo budou šířit protivládní náladu při zatýkáni politicky nevhodných. 4 další koncentrační tábory jsou určeny pro nejméně 25 000 civilistů, konkrétně pro předem vládou vytipované odpůrce vlády a globalizace. Jsou to koncentrační tábory ve Fort Chaffee v Arkansasu, Fort Drum v New Yorku, Indiantown Gap v Pensylvánii a Camp Hill v Pensylvánii. 6 dalších táborů jsou zadržovací tábory pro vyjmečný stav, a ty byly zřízeny na již existujících vojenských základnách pro ostřejší dozor. Jsou to tábory ve Fort Benning v Georgii, Fort Huachuca v Arizoně, Elgin na Floridě, Oakdale v Kalifornii, Fort McCoy ve Wisconsinu a Vandenberg v Kalifornii. Z dalších 23 koncentračních táborů jsou to například: Allenwood v Pensylvánii, Milpoint v Západní Virginii, Greenville v Jižní Karolině, Montgomery v Alabamě, Elrino v Oklahomě, Tulelake v Kalifornii, Florence v Arizoně, Elmendorf v Arkansasu, Wickenburg v Arizoně a Avon Park na Floridě. Součástí je i zařízení pro psychiatrickou převýchovu uvězněných. Poslední jmenovaný koncentrační tábor je v Paolo Pinto v Texasu, z něhož jsem dokonce viděl i fotodokumentaci. Je to strašně, obrovské drátěné ploty v poušti,

hlídací věže, masy betonu a před tím vším obrovská bílá cedule u příjezdové cesty s americkým státním znakem a nápisem informujícím, že jde o koncentrační tábor americké vlády ve správě FEMA (dosud prázdný).

Roku 1976 se rozhodl jeden obyčejný, ale pořádně znepokojený Američan, William R. Pabst, žalovat vládu USA kvůli stavbě koncentračních táborů a porušování lidských práv. Pabst požadoval po vládě, aby odhalila pravdu a veškerou dokumentaci o tomto hrůzném plánu. Jednání probíhalo u soudu Spojených států v Texasu, číslo případu: 76-H-667. Když byl 31. srpna 1976 zahájen soud, soudce o předložených důkazech prohlásil: „To, co jsem doposud viděl z důkazů, které předkládáte, mi říká, že není pochyb o existenci programu internování válečných zajatců i civilních osob. Myslí si, že o tom není žádných pochyb.“ Soud sice potvrdil existenci koncentračních táborů v USA, ale odmítl o nich cokoliv zveřejnit s vyjádřením, že to není možné, jelikož žalobce zatím nedošel žádné újmy ze strany těchto táborů. Pabst se odvolal proti tomuto vyjádření a začal případ č. 77-1096, ale informace o koncentračních táborech zůstaly utajeny.

Ale není to jen USA, kdo se připravuje na globální světovládu a připravuje si koncentrační tábory pro své nepohodlné občany. Prakticky každý stát má dnes zřejmě určenu přinejmenším jednu, již stávající věznic, kterou bude třeba propustit, aby se ze dne na den uvolnila speciálně určeným odpůrcům připravovaného režimu. Jsme-li u koncentračních táborů mimo území USA, můžeme jmenovitě ukázat na několik ze stovek dalších koncentračních táborů pro nevyhovující občany po celém světě.

Ve Velké Británii (Severním Irsku) byl roku 1973 schválen zákon o „mimořádných opatřeních...“ Ten dovoluje armádě a policii, že mohou zatýkat bez zatykače, provádět svévolné osobní a domovní prohlídky a konfiskace. Zadrženi mohou podle tohoto zákona zůstat ve vězení až 18 měsíců bez soudu a jediného obvinění. Jenže praxe byla taková, že libovolně pozatýkáni občané jsou zde drženi mnohdy i 3 roky. Zatčení nevyhovující občané jsou zpravidla dopraveni k výslechu do kasáren Castlereagh, kde je cílem dosáhnout mučením „přiznání“, zatčených. Policie, páchající mnohdy až bestialní mučení na nevinných občanech, je přítom v naprosté beztrestnosti. V letech 1968-1982 zabili policisté a vojáci přes 200 zcela nevinných civilistů. Žádný z viníků nebyl potrestán. Nejstrašnějších koncentračních táborů ve Velké Británii je Long Kesh, který je postaven jako součást věznice Maze. Tento koncentrační tábor se také přezdívá „Blok H...“ Údaje za rok 1982 hovoří o 400 internovaných, politicky nevyhovujících občanů. V březnu 1981 vyhlásili uvěznění občané v koncentračním tábore hladovku proti bezpráví a mučení. Hladovku započali 4 vězni – Robert Sands, Francis Hughes, Raymond McCreesh a Patric O'Hara. Jeden po druhém zemřeli. Do podzimu 1981 (do půl roku) zemřelo již deset účastníků hladovky.

V Izraeli bylo do roku 1980 celkem 16 věznic. V roce 1980 k nim přibyla jedna velice zvláštní a skrytá „věznice“, v Nafche, kde jsou izolováni výhradně politicky nepohodlní lidé a doslova nelidsky mučeni. Ostatně je to neuvěřitelné, ale Izrael měl mučení přímo uzákoněno, a to až do roku 1998, od té doby se „jakoby“, neprovádí. Alexandra Johnsonová z velvyslanectví USA v Izraeli byla ministerstvem zahraničí USA pověřena prošetřit okolnosti těchto koncentračních zařízení v Izraeli. Tehdy byly vypracovány celkem 3 zprávy. Koncentrační tábory v Izraeli už před rokem 1981 potvrdila i OSN na základě svého vyšetřování. Nic více se však proti těmto státním zvěrstvům v podstatě neudělalo.

V Austrálii jsme byly koncentrační tábory, které ještě v 70. letech oficiálně s požeňnaní vlády vězňily, mučily a likvidovaly nevinné, leč rasově a ideologicky odlišné občany. Šlo o koncentrační tábory v Cootamundře, Palm Island, Darwinu a na ostrově Fantome v Queenslandu.

Kromě koncentračních táborů existují takřka ve všech státech tzv. internační cizinecké tábory. V USA se stává na hranicích s Mexikem, každý evropský stát jich má desítky, nevyjímaje Českou republiku. Tyto internační tábory slouží k chytání zahraničních přistěhovalců a uprchlíků, kteří, přestože se nečím neprovinili (maximálně úředními nedostatky v dokumentaci a dokladech), jsou bez soudu i obvinění drženi v těchto táborech, v celách jako zločinci a zacházení s nimi je mnohdy horší než s dobytkem. Jejich jediným proviněním je, že jsou cizinci (mnohdy odlišné barvy pleti, vyznání nebo politické orientace svého vchozího státu). Po teroristických útocích jsou ze všech těchto lidí dělání přímo teroristé. Mnoho zdánlivě „nekoncentračních“, táborů existuje i v areálech psychiatrických léčeben pod nechvalně známými převýchovnými programy.

Ale pojďme se podívat i na Českou republiku. Co si myslíte, jak to bylo u nás s koncentračními tábory? Pomíne-li poválečné nucené práce a internační pracovní tábory pro odpůrce režimu, dokonce pomíne-li i speciálně zařízené mučičí bloky a bloky smrti v našich věznicích pro politicky nevhodné, stále se motáme kolem let 1948-1959. V různých úpravách totalitního režimu existovaly různé formy nedobrovolného věznění nevhodných občanů až do 80. let. Pak přišel strašný nápad. Zřítid opravdovou a organizovanou síť skutečných koncentračních táborů jako za fašismu. Pojďme si o této naší české postfašistické době 80. a 90. let říci bez cenzury. Tyto zločiny přetrvávají.

První poválečný nápad na zřízení koncentračních táborů v Československu přišel r. 1958, kdy vše začalo, podobně jako v USA (FEMA), záminkami o „nozových stavech státu...“ To, že tyto směrnice dostala za úkol vypracovat tajná STB však svědčí o mnohém. Celá akce dostala krycí název „NORBERT...“ Oficiálně byla schválena vojenskou komisí obrany ÚV KSČ dne 9. ledna 1964. Poslední úprava, která byla platná až do období po revoluci r. 1989, byla provedena 28. schůzí Rady obrany dne 22. září 1977. Od tohoto dne celá akce „NORBERT...“ měla jediný cíl – zřítid na území naší republiky v každém okrese koncentrační tábor pro násilné uvěznění všech vláde nevyhovujících, byť nevinných a slušných občanů. Den 22. září 1977 se zapsal do dějin vedle hitlerovských koncentračních táborů opravdové koncentrační a likvidační tábory, celá národní síť těchto zařízení. Do této vládní špiny bylo kromě policie (VB) a tajné služby (StB) namočeno především Federální ministerstvo vnitra, Generální prokuratura, Národní výbory, Čs. lidová armáda a co je smutné, tak i ministerstvo spravedlnosti.

Dne 28. prosince 1978 vydal ministr vnitra, PhDr. Jaromír Obzina, KSČ., nařízení č. 21, kterým založil vládní evidenci nevyhovujících osob, tzv. „nepřátel státu“, určených k transportu do těchto koncentračních táborů. Nařízení nabylo platnosti k 1. únoru 1979. Ve čl. 6 tohoto nařízení jsou rozděleny hlavní skupiny (a-f) lidí určených k zatčení a transportu, od disidentů přes křesťany, ochránce lidských práv, po občany, jejichž předkové byli živnostníky. Po vzoru fašistické ideologie navíc od roku 1985 vláda založila celostátní projekt „PAVOUK“, který se zabýval výhradně sledováním občanů Židovského původu a vyznání. Ve čl. 7. jsou klasifikovány celkem 4 kategorie nebezpečnosti občanů. Celkem bylo v tajných seznamech akce „NORBERT“, vedeno 9 000 nevinných osob, připravených k okamžitému zatčení a transportu do oblastního koncentračního tábora

svého okresu. Je to strašné číslo. (V USA, s tehdy cca. 230 miliony občanů, se ve stejné době hodlalo transportovat do koncentráků teprve 10 000 osob, zatímco v Československu s 15 miliony občanů to bylo tehdy už 9 000 osob). V Polsku se v té době stejně jako u nás a celé střední Evropě a SSSR taktéž budovaly koncentrační tábory. Zatímco u nás se akce jmenovala „NORBERT“, - v Polsku měla krycí název „JARO“, a byla mnohem drastičtější, neboť během jedné noci z 12. na 13. prosince 1981 zde bylo pozatýkáno 6 600 nevinných občanů, z nichž bylo do připravených koncentračních táborů internováno 5 050 lidí. Vše během jediné noci, podle předem připravených vládních seznamů. Zatímco se již Polsko zmlátilo několik let v epoše koncentračních táborů, v Československu se odehrávalo vše ještě na papíře, zestavěno však bylo u nás již několik koncentračních táborů. První celostátní zkoušku zatýkání a uvěznění občanů v naší republice udělala vláda až v listopadu 1988 pod krycím názvem „OBRANA 88...“ Do revoluce bylo dostavěno několik koncentračních táborů a v projektu „NORBERT“, pozatýkáno dnes již nespočet lidí. Do revoluce v 89. bylo násilně z politických důvodů vládou pochyťováno navíc 11 000 nevinných a zdravých lidí, kteří museli projít převýčovými programy a vymýváním mozku ve vězeňském pavilonu č. 17 psychiatrické léčebny v Bohnicích, který byl celý v kompetenci nikoliv psychiatrů, ale ministerstva vnitra a spravovala jej StB.

Po revoluci, 17. listopadu 1989, byla narychlo totalitním režimem zničena podstatná část dokumentace o celé akci „NORBERT...“ Jenže ještě před skartací byly některé dokumenty založeny do jiných složek a nepřišlo se na ně. Bylo zjištěno, že na Jižní Moravě měly být koncentrační tábory zřízeny zatím ve třech okresech – Švařec u Žďáru nad Sázavou, Vyškov a Znojmo, mimo to u nás byly zjištěny tábory v Lešetovicích, Králíkách, Moravském Berouně, Jáchymově, na Slavkovsku a Příbramsku. Sběrná střediska měl však každý okres. Na Slovensku to byl koncentrační tábor Ružomberok a Ilava.

Když se nová vláda po revoluci v 89. zabývala těmito zločiny koncentračních táborů, místo toho, aby to veřejně odsoudila a odtajnila veřejnosti tyto přípravo-

vaná zvěrstva, naopak ponechala vše v naprosté tajnosti před veřejností. Proč? Chtěli snad naši noví vládcí pokračovat i po revoluci a dokončit likvidaci nepohodlných nebo si vytipovat nové nepohodlné občany? Proč celá akce „NORBERT“, pokračovala ještě i po revoluci?

Když už dávno po revoluci prošetřovala Inspekce federálního ministerstva vnitra tyto operace „NORBERT“, - ve své závěrečné zprávě ze dne 7. března 1990 ministerstvo neshledalo žádné pochybení. Stále krylo fakta a lhalo do očí. Přitom byl Václav Havel informován o operaci „NORBERT“, již 15. prosince 1989 a s ním i vrcholní představitelé nového zřízení. První demokratický ministr vnitra, JUDr. Richard Sacher, byl informován o operaci „NORBERT“, již 16. ledna 1990. Zatímco ještě 7. března 1990 veřejnosti Inspekce ministerstva vnitra lhala, že žádné koncentrační tábory nejsou, v dokumentu z 25. března (jen 18 dní poté) tatáž inspekce pro vnitřní potřebu vše přiznává. Dne 27. března 1990 byla v úředním záznamu Inspekce ministerstva vnitra rozhodnuto nadále utajovat tyto fakta veřejnosti. Dne 29. března 1990 náčelník Inspekce federálního ministerstva vnitra dokonce doporučoval prověrku seznamů osob, uvedených v rámci akce „NORBERT“, k uvěznění. Proč ještě 5 měsíců po revoluci? Ze by přece spekulování o budoucím využití těchto táborů?

Jenže začátkem března 1990 byl tento nechutný plán „NORBERT“, odhalen veřejnosti unikem informací. O tomto uniklu se zmiňuje i zpráva Inspekce federálního ministerstva vnitra ze dne 29. 3. 1990. Nebýt tohoto uniklu informací a následného veřejného tlaku občanů za podpory médií, do dnešních dnů by naše vláda tyto operace tajila a kryla. A možná v nich i pokračovala? Mohu se tak domnívat na základě toho, že tyto operace byly i tak dlouho po revoluci v naší vládě tajeny. Přestože byly z velké většiny dokumenty „NORBERT“, po revoluci skartovány, aby se zametly důkazy, každý z Vás si může ověřit, zda na těchto seznamech také figuroval. Jak? V okresních evidencích obyvatel, kde je na příslušné kartě v pravém horním rohu vyznačeno červené písmeno „P“, (nucené práce) nebo „Z“, (zajištění v nápravných převýčovných ústavách). Přestože byl celý rok 1990 opředen aférou a utajova-

cím skandálem kolem koncentračních táborů akce „NORBERT“, - občané brzy zapomněli. A snad se na čas i radovali z jakési dosti prohané, ale užitečnější svobody, než kterou byl totalitní systém před rokem 1989. Jenže ideál koncentračních táborů se vrátil a tentokrát v plné skutečnosti. Co se to děje?

Dne 4. listopadu 1998 otrásla Českou republikou naprosto nečekaná aféra. Aféra, která otrásla jak českými státními orgány, tak samotnou vládou USA. Toho dne byl totiž v České republice oficiálně odhalen koncentrační převýčovný tábor. Tento koncentrační tábor byl zřízen orgány USA v únoru 1998 na odlehklém místě, asi 10 kilometrů severozápadně od Brna v lokalitě nazvané Jelenice. Část hlídacího personálu tvořili Američané, kteří celý tábor také řídili, zbytek dozorného a provozního personálu byli najatí Češi, kteří očekávali původně práci vychovatelů.

Když však oduševnělá část českého personálu zjistila, o jakou špinavou, nezákonnou a utajenou práci se jedná a kdo všechno je do ní zapleten, podařilo se několika z nich uniknout pozornosti a informovali o tomto táboře policii, patřičné úřady i tisk. Díky tomu byl dne 4. listopadu 1998 (po 9. měsících fungování) odhalen první koncentrační tábor od revoluce r. 1989. A smutné je, že to byl koncentrační tábor zřízený s určitým vědomím vlády USA.

Začalo jedno z největších vyšetřování v dějinách České republiky. Kromě policie se do celé akce zapojila i česká tajná služba BIS společně s americkou federální policií FBI. To, co se zjistilo, bylo strašné.

V tomto českém koncentračním táboře si orgány USA zřídily koncentrační, izolační a převýčovný tábor pro své problémové americké občany ve věku od 14. do 18. let. Nikdo již přesně nezjistí, kolik Američanů zde bylo tajně před orgány České republiky vězněno, ale v době, kdy policie a tajná služba BIS vnikly do objektu, bylo na místě 61 uvězněných amerických občanů.

Všichni tito, předem vytipovaní američtí občané, mají stejný osud, všem bylo u země USA slibována nevinná poznávací exkurze, ale při ní byli unese-

ni, byli jim zabaveny osobní doklady a pasy a zavlčeni do České republiky (aniž by to státní orgány ČR zaregistrovaly). V tomto koncentračním táboře Jelenice, který Američané nazvali „Morava Academy“, - byli všichni uneseni američtí občané pod přísným, doslova vězeňským dozorem. Kromě nucených a mnohdy násilných převýčovných programů byli také za zmi Jelenice nedobrovolně trestáni a mučeni. Ve zvláštních místnostech bez oken, jediného zdroje světla i jakéhokoliv nábytku, byli zavíráni na dlouhé hodiny bez jídla i pití. Jindy byli naopak zavíráni do úmyslně přetápných místností do 40. stupňů, kde museli ležet svázaní na zemi a ve dne i v noci na ně bylo namířeno oslňující světlo. Zákaz pohybu a fyzické tresty byly v podstatě na denním pořádku. Nikdo z nich nesměl opustit budovu Jelenice, nebylo to ani technicky možné, pohyb po budově byl omezen stejně.

Policie ČR provedla přes 70 výslechů, od zadržených Američanů po americké a české vězňatele. Všech vysvobozených 61 Američanů bylo v polovině listopadu 1998 odesláno zpět na území USA. Proti vězňatelům začalo trestní řízení v němž byli obviněni hned z několika trestných činů a zločinů proti lidskosti.

Jak vyšlo najevo, americké orgány kryly únosy svých „problémových Američanů“, z USA do izolačních převýčovných táborů v České republice a j., a to zřejmě se spolupráci českých orgánů. Jak jinak lze vysvětlit, že se náhle z USA ztratí 61 lidí, aniž by je zdejší úřady postrádaly a dostaly se do České republiky bez pasů a jiných dokladů, aby zde dlouhé měsíce přebývaly na „neznámém“, místě, aniž by to České úřady vůbec zaregistrovaly. Začalo se dokonce hovořit o propojení s americkou vládou, neboť ta uzákonila již tehdy zřizování převýčovných a izolačních táborů pro americkou mládež. Z naprosté labilita byla obviňována i vláda České republiky, která s tím začala něco dělat až poté, co na to museli upozornit samotní občané s následnou podporou a tlakem médií.

Po obvinění americké vlády z účasti na těchto nelidských projektech se dostalo oficiální vyjádření velvyslanectví USA v ČR, které v začátku vyšetřování prohlásilo, že už v říjnu 1998 v objektu Jelenice provádělo kontrolu a nic nezákonného nenašlo. Navíc krylo americkou vládou, když prohlásilo, že s tím vládou nemá nic společného.

Postupně vyšetřování Policie ČR, BIS i americké FBI však postavilo tyto tvrzení a celou americkou vládu do kouta. Byly zde prokázány zločiny proti lidskosti a oficiálně se i v médiích hovořilo o tomto převýčovném izolačním zařízení jako o koncentračním táboře. Je tedy zcela jisté, že velvyslanectví USA pouze krylo americkou vládu a sebe samotné, přestože o tom všem museli vědět. Velvyslanectví totiž přiznalo, že už v říjnu v objektu Jelenice prováděli kontrolu, čímž patrně chtělo již v začátku celé vyšetřování zastavit. Místo toho se však jen v průběhu dalšího vyšetřování potvrdilo to, že vláda USA a její velvyslanectví v ČR museli o tomto táboře i praktikách v něm velmi dobře vědět, ale nic proti tomu neudělali a naopak celé zařízení kryli.

Jak se ukázalo vyšetřováním, stejní Američané neměli pouze koncentrační tábor zde u Brna v České republice, ale unášeli své občany i do podobných koncentračních zařízení, které provozovali (a v tomto případě jistě dosud provozují) v Mexiku, Jamajce, Severní Samoy, Filipínách a v Montaně.

A já se ptám, jak to, že si v České republice mohou americké orgány tajně zříditi koncentrační tábor a 9 měsíců uniknout pozornosti nebo sebemenšímu zájmu českých úřadů nebo policie? Proč s tím vládou USA nic neudělala, přestože, jak její velvyslanectví v ČR tvrdí, už v říjnu 1998 tam dělala inspekci a „nic“, špatného nezjistili. A jak mohou poté tvrdit, že o tom vůbec nevěděli? Proč až udání českého personálu a jejich vyhecování mediální aféry vedlo naše státní orgány k vyšetřování? Máme se spokojit pouze s tím, že všech 61 amerických občanů je už osvobozeno? Proč se celé vyšetřování odebralo do podzemí před zraky veřejnosti? To jsou otázky svědomí.

Budu osobně vděčný všem, kteří mi dokáží vyvrátit tato fakta, která jsem zveřejnil podle svého nejlepšího vědomí a svědomí ze zdrojů, kterým věřím a které jsem si v rámci možnosti také ověřoval. Dané informace nezveřejňuji jako senzaci, osobně bych byl šťastný, kdyby vše zde uvedené bylo smyšlenou lží. Jenže ono to tak není a jestli se tyto věci mají řešit a chystat celou pravdu, pak by to nemělo zůstat utajeno. Tolik důvod tohoto mého apelu.

Bc. MARTIN HERZÁN
4. 11. 2005

Kresby: Andrej Mišanek

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa
vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41,
841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: Július Binder (predseda), Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík. – Šéfredaktor: Teodor Križka. – Grafik: Alojz Tomášek. – Hlavička: © Stano Dusík. – Cena jedného čísla je 20,- Sk. Polročné predplatné 220,- Sk, celoročné predplatné 440,- Sk. Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia vybavuje

Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slpost.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo 1810/97. – Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk – www.kultura-fb.sk

ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Ľudské umenie ako natura naturans nemusí vedieť o tomto poslednom tajomstve práve tak ako vták, ktorý spieva svoju pieseň, ale kresťanské umenie o ňom vie vedením pochádzajúcim z viery. Ak nie je možné, aby sa bezprostredne ľudské umenie napájalo – stále ešte ľudským spôsobom, ako inak? – zo samého prameňa božského umenia, ktoré poznáme zo zjavenia, potom niet kresťanského umenia, potom je toto označenie celkom v tej istej rovine, ako umenie grécke, indické, čínske, perzské, nemecké, francúzske atď.; potom je rozlišovaním druhov v jednom a tom istom poriadku ľudského umenia, ktoré sa samo v sebe a samo zo seba nábožensky prikláňa k zbožšteniu prírody, k panteizmu a polyteizmu. Táto tendencia sa prejavila u Grékov, a renesancia sa nevrátila k "bohom" len z vonkajšieho napodobenia, ale poslúchajúc tajomný vnútorný zákon. Ľudské, pozemské umenie ako exaltácia stvoreného bytia, umenia takého, aké je, celistvého, potrebuje všeobecnosti tohto bytia, aby vôbec bolo, je v zajatí Pánovom takmer nevinné a ešte prv, ako by mohlo slúžiť modlám, teda prv než by celkom padlo alebo než by bolo naopak prijaté do radu milosti a ním preniknuté, teda vykúpené. Predpokladom umenia je, že všeobecnosť, celok je krásny a že len preto môže byť krásne i jeho dielo.

Prečo však je Pán v predstave a zobrazení Grékov, tohto najumeleckejšieho národa, ktorý ho preto právo prvý zobrazil, poškrvnený škaredosťou, zatiaľ čo Apollo je taký krásny? Hlboké tajomstvo. Pán je stvoriteľ "všetkého", a to bolo poškrvnené; Apollo je len boh, abstrahujúci a idealizujúci emanáciu tohto všetkého.

Krásna je transcendentálna. Všetky transcendentálne sú pre ľudského ducha len aspektmi jednoty, "jediného", aspektmi, ktoré sú síce navzájom oddelené, ktoré sa však navzájom nevyhnutne zblížujú, čím sú čistejšie. Takto sa tiež o to istejšie a nevyhnutnejšie zblížuje umenie s "pravdou" a "dobrom" bytia, o čo je čistejšie a dokonalejšie v zjavovaní krásy. Nikdy však primárne a bezprostredne, lebo zjavovať pravdu prináleží metafyzike, zjavovať dobro etike a praktickým úkonom. Umenie sa môže zriecť oboch. Pravú poéziu môže vytvoriť i ten, kto nie je ani múdry ani dobrý. Aspoň ako epizódu. Natrvalo alebo takpovediac habituálne to však nie je mysliteľné, rovnako ako to, že by niekto bol doma v ríši krásy a pritom iba tušil, i keď nepoznával, jednotu s ríšou pravdy a dobra, alebo to, že by niekto nestratil svoj dar umenia, keby klesal stále hlbšie do klamstva a nízosti. Ale že je to možné, aspoň ako epizóda, ukazuje zároveň, ako je správne rozlišovať medzi umelcom, filozofom a "dobrým človekom" – po kresťanský povedané, o stupeň vyšším človekom: svätým: Naopak, jednota týchto troch transcendentálnych aspektov jediného bytia je dokázaná tou okolnosťou, že sú dva alebo všetky tri spojené v jednom človeku.

Ľudia stavia Cirkev na svoje oltáre obrazy svätcov a Krista, niet pochybnosti, že veriaci vyzývajú svätcov a modlia sa ku Kristovi: Pane môj a Bože!, nech sú tie obrazy akékoľvek. Ale ak sú samé osebe smiešne alebo škaredé (už to, že ich vôbec

THEODOR HAECKER

Krásna je, pretože je láska

O podstate kresťanského umenia II.

možno pozorovať takto abstraktne samé osebe, môže znamenať odpad), potom je iste nemožné uctievať obrazy. A potom určite niečo škripe v ich kresťanskosti, lebo – bol nimi vytvorený symbol bolestného bytia. Zdá sa, že uctievanie obrazov – a v parentéze – i kresťanské umenie je možné len vtedy, ak sa dá modliť alebo rozjímať pred "svätým obrazom", ktorý svojou podstatou patrí do kostola, do kaplnky alebo na posvätné miesto, i vtedy, ak visí – ovšem v doslovnom zmysle ponížene – v múzeu, alebo v starožitníckom obchode, alebo v galérii snobov. Kresťanské cirkevné umenie je však desaťročia, ba čo – takmer stáročia zariadené tak, že znemožňuje samo osebe, aby sme sa pred ním modlili alebo rozjíмали. Nevyhnutne teda niečo škripe v jeho kresťanskosti, lebo: nevyhnutne je v ňom symbolicky vyjadrená – aspoň desaťročia, lebo barok a rokoko sú v pôvodnom zmysle ešte ozajstným umením – hĺbka existenciálnej kresťanskej pravdy tohto veku, pravda "doby", ktorá potrvá až do konca tohto sveta (Jésus sera en agonie jusqu'à la fin du monde), t. j. pravda súčasnosti s Kristom, ktorý sa v dejinách zjavil a bol. Je to snád nechcený a netušený symbol vnútorného stavu sveta a doby, čo v mnohom viac ako doteraz Krista obnažuje, hádžuc lós o jeho červený plášť. Jemu dáva na hlavu trňovú korunu, vkladá trstinu do jeho ruky, skláňa pred ním k pošmechu koleno a volá: "Pozdravený buď, kráľ židovský!"... Veľké a skryté je tajomstvo "súčasnosti" Bohočloveka v tisícročnej dobe, v každej dobe, v jej súčasnosti s neopakovateľným dejinným životom Kristovým. Vo všetkom, čo je a čo sa deje v čase, môže táto súčasnosť nájsť výraz a symbol. Celý tento bohočlovečenský život

je súčasný v každej generácii ľudstva a kresťanstva: narodenie a smrť a zmŕtvychvstanie, kríž a krásna a nanebovstúpenie, utrpenie a oslava, všemocnosť a bezmocnosť, potupovanie a vzývanie, pohana a sláva, svetlo alebo tieň, podľa toho, čo nasleduje, zdôraznené alebo nezdôraznené, súčasne ako celok, a predsa všetko "vo svojej dobe". Kresťanské myslenie je neľahké myslenie. To všetko nasleduje po sebe len zdanlivo a pre našu obmedzenosť a duchovnú slabosť. Tak ako čas a svet sme temní aj my. Obraz a symbol sveta a času môže byť i zo sadry a smiešne pestrý, a predsa sa ním v našom "kresťanskom" umení pred očami ducha tak hlboko ukrýva pálčivá krásna svätosti.

Všetko umenie je sprvoti v duchu. Umenie človeka je sprvoti v jeho duchu; t. j. ona hlboká pravda Lessingovho paradoxu, že by sa bol Rafael stal i bez rúk veľkým maliarom. Tým by sa však nebol nikdy stal, lebo na maľovanie sú potrebné ruky, ale jeho duch by bol býval v hlbokej skrytosti spojený

vzťahom – už svojím zrodením, lebo "väčšinou sme svojím zrodením to, čo sme" – s bytím krásy, s krásou bytia. Všetko umenie človeka je odrazom ducha na tomto bytí, vnímaním a plodením krásy v duchu. Ak však existuje krásna bez prispenia človeka v prirodzenosti, ktorá mu bola daná a ktorá je on sám – ako to už čvirikajú aj vrabce na strechách – potom nevyhnutne pochádza podľa vlastnej skúsenosti človeka z existujúceho ducha. "Formy umenia" sú prirodzeným prvým a jediným dôkazom existencie Boha pre čistého umelca, ktoré môže bezprostredne pochopiť.

"A načo potrebujem proroctvá, keď za hrmenia tvojich plamenných pozounov vidím, ako sa topia pečate zverené pod tvoju ochranu, keď vidím odhalené tajomstvá? Vari potrebuje svedectvá anjelov a súcnosť Boha ten, kto vníma výrečnosť tvojich plamenných činov?..."

Takto velebí Francis Thompson slnko, tohto stvoreného tvorcu krásy na zemi. V tom spočíva veľká pomoc a veľké nebezpečenstvo prirodzeného poznania Boha skrze umenie v umelcovi. Umenie je prirodzeným dôkazom Boha, pretože ono samo a jemu potrebné bytie krásy je tu už v priro-

dzenosti, je tu už pred človekom, a pretože jeho existencia podľa neomylnnej skúsenosti umelecky tvoriaceho človeka predpokladá ducha, ktorý ich transcenduje ako skutočnosť sebe vlastnú, hoci i vo veciach a z vecí poznateľnú, od nich však principiálne nezávislú. Je síce ešte viazaný na látku svojho nástroja práve tak ako na látku, ktorá dáva tvar, no ako milujúci pán, nie ako bojazlivý sluha. Tiež sa v ňom vždy vynára sen o univerzálnej umení, ku ktorému musí dospieť absolútny duch. Tak hovorí Francis Thompson o Shelleym ako o básnikovi: "Vnímal inštitívne skryté analógie, tajné podzemné spoje medzi látkou a dušou; chromatické stupnice, ktoré temne hádame a v ktorých ladí Všemohúci všetky tóniny stvorenia. Pretože čím viac pozorujeme prírodu, tým pravdepodobnejšie sa nám javí ako nedokonala herečka, ktorá za ustavičnej zmeny šiat nikdy nemení spôsob a metódu, ktoré sú rovnaké vo všetkých jej častiach. Jednota je však len v jednotnom duchu Stvoriteľovom; nie je v látke, čo je takpovediac "nejednota" sama; duch človeka, ktorý nestvoril veci, nemá konečnú jednotu, musí sa držať vecí a ich rozmanitej látky, ba ich rozličných foriem, pretože niet danej mu látky, ktorej by nebola vtláčená určitá forma. Jeho umenie je rozdelené na rozličné umenia, ale on tuší jednotu, a každý básnik, ktorý je len umelcom slova, už asi poznal svoju prvú intuíciu a "jednotu" svojho diela v jednom súzvuaku alebo v jednej farbe, alebo ju aspoň s nimi spájal. Umenie je prirodzeným dôkazom Boha, pretože je už v stvorení a ľudskom duchu dané bytiu prirodzenosti, ba pretože sa môže zjavovať naozaj náhodou a skrze náhodou. Môj rukáv utiera na písacom stole popol z cigary

a ja vidím prvý raz a naposledy strategickým pohľadom líniu a tvar tak milý a grációzný, tak neopakovateľne individuálny, že keby bol dielom ľudskej ruky a jeho umeleckého habitu, bol by nezameniteľnou, vždy identifikovateľnou známku geniálneho umelca. Takto je majster neznámy. Môže byť bezmennejší prípad ako tento? Táto línia a tento tvar má niečo osviežujúce a zároveň trápne ako krásna a ako - náhoda. Táto krásna nemá takú dôvernú ako krásna kvetu, zvieratá, kryštálu - výtvorov naturae naturantis, krásnej dcéry Stvoriteľa, ktorou je Krásna sama. Je zjavením náhody. Kto pochopí tento problém, zostane zarazený, spell-bound. Stojí pred bránou tajomstva náhody, ktorá neplatí pre Boha, ktorý ju dopúšťa. S pravdivou náhodou sa stretáva ľudský duch, ale bez Stvoriteľa nie je nič, okrem zla, ktoré je ako také dielom tvora. Náhoda však nie je ani dobrá ani zlá, ani škaredá. Kardinál Newman vyslovil v jednej z najdôležitejších kapitol svojej Grammar of Assent názor, že Boh môže zjavovať a zjavuje v "náhode" svoju existenciu, svoju podstatu, svoje riadenie

často výrečnejším a špeciálnejším spôsobom ako v kauzalite prírody, avšak stále ešte prirodzeným spôsobom, teda nie nadprirodzene, nie priamo zázrakom. "Ak sú hlbiny bytia, a teda skryté bytie, sú i hlbiny pravdy, a teda skrytá pravda, hlbiny dobra, a teda skryté dobro, hlbiny krásy, a teda skrytá krásna, lebo táto trojica patrí k všeobecnosti a celku bytia stvoreného rovnako ako (ťažko je však porovnávať) bytia nestvoreného.

Neutají v hlbínach vôd ukryté zlato svoj lesk, avšak nielen to. Tento verš Hölderlinov zvestuje hĺbku a skrytosť bytia a krásy v jednom smere a rade. Bytie je však hierarchický poriadok rôznych poriadkov, z ktorých každý má nielen svoju hĺbku a skrytosť, ale môže byť hlboký a skrytý i pre ostatných o to principiálnejšie, o čo je vyšší. Ktokoľvek môže citlivo poznávať krásu bytia telesného a vytvárať ju ako umelec, aj keď nevyhnutne preniká ku krásu bytia duševného. Kto je v nej doma a kto sa tu cíti doma, nemusí neodkladne vystúpiť alebo byť povznesený k bytiu ducha a duchov. Obrátene je to inak. Človek ako umelec, ktorý velebí ducha vo svetle krásy, nevyhnutne predpokladá krásu bytia duše i tela, aj keby už ani ona nebola rozkošou a jadrom jeho tvorenia a jeho diela.

Umenie človeka začína v zmysloch a nemôže sa ich zriecť ani vtedy, keď toto jeho umenie velebí Boha, ktorý je Duch. I keď je povznesený až k nepominuteľnej krásu, musí tvoriť z krásy pominuteľnej a toto samo je pominuteľné. Pre svoju látku je podrobené zákonu premenlivosti a pominuteľnosti, zákonu smrti. Je umením tohto veku, ktorý pomine, je krásou pominuteľnou práve tak ako veda tohto veku je pominuteľnou pravdou. Preto je v umení človeka smútok a ťažkomyselnosť. Lebo čo zostane napríklad z diel ľudského slovesného umenia? Čo zostane, čo pretrvá najdlhšie? Hovorím o tvorbe človeka, nie o Zjavení trojjediného Boha, nie o Tom, ktorý je Boh, a nie človek, a ktorý povedal: "Nebo a zem sa pomínú, ale moje slová sa nepomínú." Čo zostane z diela človeka, čo pretrvá najdlhšie, aj keď nie naveky, lebo to patrí k "času"? V človekovi je veľká túžba po stálosti a trvanosti, o tom niet pochybnosti. Čo však zostane z jeho diela a zostane najdlhšie tak, aby to nemuselo byť menené? Čo zostane bezprostredne živé, svieže a nové? Čo sa vyhne nezmeniteľnosti, nekonečnej mánotratnej premenlivosti, pôvodky ni nudy, ktorá mu je údelom, čo sa vyhne škaredosti pred "starým", žiadostivosti po "novom"? Čo rozplameňuje ducha, uspokojuje zmysly a naopak: že totiž nové zostarne, staré sa neobnovuje, že viac zaniká ako vzniká a tak ďalej. Čo má v čase, uprostred neho a navzdory jeho stravujúcim podmienkam pravý dych večnosti tak, že to isté je staré a zároveň nové? Inak sa predsa nemôže večnosť prejavovať v čase: večné v čase je staré a zároveň nové. Čo teda potom zostane z diel ľudského slovesného umenia? Niekoľko veršov či polveršov, ktoré možno nevyplnia jedinú stránku, nehovorím už o knihe. Ale to stačí, aby sa preukázala krásna ako transcendentálna. Nie omnoho viac zostane z nezmeniteľného dobra, ktoré niekto vykoná, z nezmeniteľnej pravdy, ktorú niekto pozná. Nie konaním, tvorením a poznávaním, ale konaním dobra, tvorením krásy, poznávaním pravdy získava si človek účasť na večnosti, ktorá náleží Bohu.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

